פרייז 15 גראָשען XIV-טער יאָהרגאַנג
Należytość pocztowa uiszczona gotówką
„Radomer-Kielcer Leben" (693) 48
היינט 10 זייטען
Radom, dnia 26 listopada 1937 r.
ראַדאָם, פרייטאָג כ"ב כסלו תרצ"ח
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 15 - 18

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

פאַראַנווע פאַרבערײַ
און כעמישע פּראַלניע
A.
HEMPEL
פאַבריק און צענטראַלע אַלטע שטאָדט 7
פיליעס: זשעראָמסקי 1
זשעראָמסקי 21
זשעראָמסקי 59
טראַוגוטטא 11
קעלנער צו וואַשען צו 15 גר.

דוד פּאַטאַזשניק ז"ל

מיר בעווײנען אויפריכטיג דעם טויט פון אונזער טייערען חבר און פריינד, פּרעזעס פון אונזער פעראיין, דוד פּאַטאַזשניק.

דוד פּאַטאַזשניק איז געווען א דראָשקאַזש, א פּראָסטער יוד, א פּשוט'ער, אָבער אַנ'ערליכער און פרומער יוד. מיר זיינע נאָהנסטע פריינד האָבען געהאַט די געלעגענהייט צו אָבסערווירען זיינע שענע מענשליכע טהאַטען, וואָס האָבען אונז פיעל מאָהל געריהרט ביז טרעהרען. ער האָט געהאַט א טייער פיהלבאַר האַרץ. אין זיין הויז זענען ערצויגען געוואָרען יתומים, וועלכע ער האָט שפּעטער חתונה געמאַכט און זיך געפרעהט אויף זייערע שמחות ווי א טרייער איבערגעגעבענער פאַטער. זיין האַנד איז געווען אָפען און ער האָט געשטיצט מענשען א סך מאָהל איבער זיינע כוחות. מיר ווייסען פון פאַלען, ווען ער האָט נישט געהאַט, איז ער געלאָפען זיך בּאָרגען און דעם נויטליידענדען נישט אוועקגעלאָזט ליידיג. ער איז געווען א מיטגליד אין אַלע יודישע אינסטיטוציעס און אַלע וואָרעם געשטיצט.

מיר יודישע דראָשקאַזשעס האָבען איהם תמיד געשעצט פאַר זיין איידעלען און טייערען כאַראַקטער. ער איז אונז געווען א חבר מיט האַרץ און נשמה. זיין פערלוסט פיהלען מיר אין אונזערע רייהען אויף יעדען שריט און טריט. מיר זיכען איהם דעם בריליאַנטענעם דוד פּאַטאַזשניק. אָבער ליירער, ליירער קענען מיר איהם מעהר נישט געפינען. אמת. דוד פּאַטאַזשניק איז געווען, ווי מען זאָגט, פון פּראָסטען שטיינעל, אָבער א סך אַזעלכע דוד פּאַטאַזשניקס מיט אַזעלכע האַרציגע מענשליכע געפיהלען, געפינען זיך היינט נישט קיין סך. עהרע זיין אַנדענקען!

דער יודישער דראָשקאַזש דוד פּאַטאַזשניק האָט געשטאַמט פון אַנ'אַנשטענדיגע פאַמיליע, געווען בערימט מיט זיין ערליכקייט און גוטסקייט צווישן אַלע מענשען, וואָס האָבען איהם געקענט. ער איז געשטאָרבען פרייטאָג דעם 12-טען און געקומען צו קבורה זונטאָג דעם 14 ליסטאָפּאַד ה. י.

אויף זיין לויה איז געקומען א ריזיגער עולם. אַלע יודישע דראָשקאַזשעס האָבען איהם בעגלייט מיט זייערע דראָשקעס, פיהרענדיג אין זיי די תונדערטער מלוים פאַר א-מזויסט. א חוץ דעם זענען ארויסגעפאָהרען אויפ'ן בית-עלמין דריי אויטאָבוסען געפּאַקט מיט מענשען.

ארום דער לויה איז געווען א קייט פון דראָשקעס. די לאַמטערען, אין וועלכע ס'האָבען זיך געברענט ליכט זענען געווען פערהילט מיט שווארצע קרעפּע.

ביים קבר האָט געהאַלטען א שטאַרקען הספד ר' הענעך שו"ב, וועלכער האָט דעם נפטר כאַראַקטעריזירט אלס מענש וואָס שטענדיג האָט ער שווער געאַרבייט אויף זיין טאָג-טעגליכע חיונה און דערביי געהאַלטען דעם צלם אלקים פערבאָרגען אין זיין האַרץ, וואָס האָט אַזוי וואַרים געקלאַפּט פאַר א יודישען קרעכץ און חעה. וועגען דעם זאָגט עדות זיין שם טוב, וואָס ער האָט נאָך זיך געלאָזט.

דער וואַרימער הספד, וועלכער איז געהאַלטען געוואָרען אין א באַהאַרצטען פאָלקסטימליכען טאָהן, האָט געמאַכט א טיפען איינדרוק אויף די הונדערטער אַנוועזענדע אויפ'ן בית-עלמין.

די יודישע דראָשקאַזשעס אין ראַדאָם.

Kto gilzy „WAWEL" chociaż raz spróbuje
Innych nie kupi, w innych już nie pali
A kiedy swoich znajomych częstuje
Każdy wyborne papierosy chwali.

דעם טיפּסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער חבר מאיר ראָזענצווייג צוליב'ן טויט פון זיין פרוי פּעריל

מעבעל-סעקציע.

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נײַע גאַרדעראָבעס, שניי-ווײַסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבערײַ און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

יועך ס'האָט זיך נים איבערצייגט זאָל פרובען און וועט זיין ענטציקט פון דער שענער, עסטעטישער און פאַכמענישער ארבייט. ס'ווערט אויך געוואַשען אויף טריקען – בילליגע פרייזען! — פּינקטליכע אויספיהרונג סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפּיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראָמסקי 1, טראַוגוטטא 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59

ביליג צו וואַשען קאָפּעלושען

עפּילאָג פון די געשעהענישען בײַם אַמט פון אַרבייטס-פערמיטלונג

אין מאָנטאָג אַפּריל איז עס געווען. עס האָבען זיך דאָן פערזאַמעלט פיעל אַרבייטסלאָזע בּיים „אוושאַנד פּאָשרעדניטשוואָ פּראַצי", וואו זיי האָבען געפאָדערט אַרבייט. דער המון האָט זיך פערהאַלטען אגרעסיוו און גענומען האַקען שויבען אין אוושאַנד. נאָכ'ן אויסברעכען 150 שויבען האָבען די אַרבייטסלאָזע אָנגעהויבען בּעשיסען מיט שטיינער די פּאָליציי, וועלכע האָט געגעבען א זאַלב אין דער לופט און שפּעטער ווען די לאַגע איז געוואָרען דראָהענדער — אין המון. פון די שאָסען איז געפאַלען טויט דער אַרבייטער קזיאַטקאָווסקי. פון אַרבייטס-אַמט האָט זיך דער המון געלאָזט צום מאַגיסטראַט, פון וואַנען ער איז אָבּגעשטויסען געוואָרען אויף דער שפּיזצקא גאַס, וואו עס איז ווידער געקומען צו א צוזאַמענשטויס מיט דער פּאָליציי, בעת וואָס עטליכע פּאָליציאַנטען זענען פערוואונדעט געוואָרען. יענעם טאָג האָבען די אַרבייטסלאָזע אָקופּירט דעם מאַגיסטראַט.

בּעשולדיגט געוואָרען אין אַרויסרופען די געשעהענישען זענען: אָרליק, רישאַק זאָפּיאַ פּיירעק, פּאַנטשיק, סטעפּאַניאַ פּושאַדראַווסקאַ און יאַן שיטעק. אַלע 6 זענען געזעסען געשטאַנען פאַר'ן הייגען קריי-גערייכט. ס'האָבען זיי פערטיידיגט צוויי אַדוואָקאַטען: אַדוו. קאַרניאָל פון וואַרשאַ און אַדוו. פערענצאַוויטש פון ראַדאָם.

נעכטען ביינאַכט איז אַרויסגעטראָגען געוואָרען דער אורטייל לויט וועלכען מיכאַל אָרליק האָט בּעקומען 2 יאָהר תּפיסה; זאָפּיאַ פּיידעק 2 יאָהר; וולאַדיסלאַווא פּאַנטשיק, סטעפּאַניאַק בּושאַנאָווסקאַ און יאַן שיטעק צו א יאָהר יעדער איינער. דער הויפּט-בּעשולדיקטער מיעטשיסלאַוו רישאַק איז גענצליך בּעפרייט געוואָרען. אָרליק און פּיידעק האָט מען תּיכף אָבּגעפיהרט אין תּפיסה.

ווען די ריכטער האָבען פערלייזען דעם זאַהל האָבען פיעל אַנוועזענדע קרובים פון די פער'משפּט'ע אויסגעבראָכען אין א יאָמערליכען געוויין און טייל פון זיי זענען זאָגאַר געבליבען חלשות, אַז מ'האָט זיי געמוזט אַרויסטראָגען.

די כּפּאָזמאַטישע געוויינען פון די אַרויסגעהענדע קרובים פון געריכטס-זאַל האָבען צוגעצייגען די אויפמערקזאַמקייט פון הונדערטער דורכגעהער אין גאַס. אַר.

קאָנפערענץ אין דער גמינע.

ווענען דעם ענין פון נעוו. דאָזאָר שמואל חיים בּערקאָוויטש איז פאַרגעקומען אין גמינע מיטוואָך אָוונד א קאָנפערענץ פון פּרעזעס דען מיט די פאָרשטעהער פון האַנדווערקער-פערבאַנד אויף רווינסקאַ 1, די ה"ה שמואל אייזענבוים, יחיאל'קע גאָלדבערג און בער זילבערשטרום.

די קאָנפערענץ איז א פּועל-יוצא פון א ווענדונג זייטער צייט פון דערמאָנטען האַנדווערקער-פערבאַנד, נאָך אַן אויפקלערונג וועגען די סיבּות צוליב וועלכע דער ה' בּערקאָוויטש האָט אויפגעהערט צו אַמטירען אַלס דאָזאָר.

די צווייטע וואָך קומט פאַר דער המשך פון דער קאָנפערענץ אויף וועלכע דער ענין וועט ענדגילטיג ערלעדיגט ווערען.

וויכטיג פאַר סוחרים!

ס'איז דאָ איבערצוגעבען

— א —

האַלבּ געוועלבּ

אין צענטרום שטאָדט

אויף זשעראָמסקעגאָ.

ערקינדיגען קען מען זיך אין רעדאַקציע.

קאָנצעסיאָנירטע כּשר'ע יאַטקע

איך מאַך בּעקאַנט דעם יודישען עולם, אַז איך האָבּ בּעקומען א קאָנצעסיע אויף כשר פלייש.

מיין כשר'ע יאַטקע וועט זיין אָפען פון דעם 2-טען נאָוועמבּער, דאָנערשטאָג אין דער האַליע אויף **פּלאַץ-יאַגעלאָנסקי** (רייטשיל) נומער 20

דאָס פלייש, וואָס איז אונטער דער השגחה פון ראַבּינאַט איז בּהכשר גדול, וואָס מעגען עסען אפילו מהדרין מן המהדרין.

גערעדענקט אַלזאָ מיין אַדרעס!

מיט אַכטונג

דוד גוטמאַן.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער געעהרטען גבאי **זיינוועל שפּייזמאַן**

צוליב'ן טויט פון זיין ליבע שוועסטער

פּערל נ. ע.

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

די מתפּללים פון „אחי - עזר"

בּיים האַנדווערקער-קלוב רווינסקאַ 1

ד א נ ק ז א ג ו נ ג

די פירמעס: אהרן גאָלדבערג, גאָלדפאַרב, ש. נייַמאַן, אורבינדער, זיידענוועבער, קאַכען-בלומען, פייַנגאָלד, ראַפּאַפּאָרט, זאָפּאַטאָווסקי (סוקנע פּאָלסקע) גוטשטאַדט, חיים נייַמאַן, (מאַלטשעווסקי 6) — דאַנקען מיר פאַר זייערע געשאָנקענע סחורות, וועלכע זענען געזאַמעלט געוואָרען דורך די פרויען **בלימה ראָטענבערג** און **דאָקטאָראָווא קאַדישעוויטש** פאַר די זקנים.

די פערוואַלטונג

פון **מושב זקנים** אין ראַדאָם

HALLO! HALLO!

Z dniem 16 b. m nastąpiło otwarcie znanej koncesjonowanej

SZKOŁY TAŃCÓW

„CONTINENTAL"

Radom, w Salonach teatru „Rozmaitości"

Nauka odbywa się przez dyplomowanych profesorów Wiednia i Warszawy Zatwierdzonych przez Rządową Komisję Kwalifikacyjną Komisariatu Rządu m. st. Warszawy. Zapisy codziennie od godz. 10 r. do 11 w. Nauka w kompletach i indywidualnie. Uwaga: już uczymy najmodniejsze przeboje sezonu jak: „TROCADERO" „TAMBORITO" i „SWING"

INSTYTUT KOSMETYCZNY „VITA"

ŻEROMSKIEGO 48

Racjonalna kosmetyka lecznicza i upiększająca pod fachowym kierow. **G. SPERBER**

Wszelkiego rodzaju zabiegi kosmetyczne. Porady we wszystkich sprawach kosmetyki leczniczej oraz wskazówki co do używania odpowiednich dla każdej cery pudrów, kremów, szminek, mydeł i t. p.

Usuwanie łupieżu pod gwarancją.

היימישע

געשמאַקע מיטאָגען

עס ווערען אַרויסגעגעבען טעגליך פרישע און געשמאַקפולע מיטאָגען אויף זשעראָמסקעגאָ 25 וו. 13

פון די מיטאָגען קענען קאָנסומירען אפילו די, וואָס זענען פאַרויכטיג אין פיהרען א דיעטע.

פרויען-פעראיין „וויזאָ" אין ראַדאָם וויטאָלדאַ 10

מיר מאַכען בּעקאַנט, אַז די

אַלגעמיינע יעהרליכע פערזאַמלונג

קומט פאָר שבת דעם 27 ליסטאָפּאַד 1937 י. פּינקטליך 5 נ. מ. אין אייגענעם לאָקאַל אויף וויטאָלדאַ גאַס נר. 10.

טאָג אָרדנונג: 1) ערעפנונג. 2) בּעריכט פון דער טעטיגקייט. 3) וואַהלען פון א קאָמיסיע און רעוויזיאָנס - קאָמיסיע. 4) פרייע פאָרשלאָגען.

מיר בעטען צו קומען פּינקטליך

דער קאָמיטעט.

KINO ADRIA

שבת דעם 27 2 און 3 אזי

זונטאָג דעם 28 און 2 אז

פריהמאָרגען - פילמען

BYŁAM SZPIEGIEM

w rol. gł. Dita Parlo i Pierre Blanchar

Do niedzieli dnia 28 listopada włącznie

Kino ADRIA

Przepiękny film z życia japonskiego

Film osnuty na tle powieści *Maurycego Decobry*

„YOSCHIWARA"

w rol. gł. *Sessue Hayakawa, Pierre Richard Willm i Tanaka Mitchoko*

NAD PROGRAM CIEKAWE DODATKI

וועגען 2×2 און 4:2

עס איז ליידער איצט אזא צייט, ווען צו אינטעליגענטע און געבילדעטע מענשען, וואס קענען זיך אויף פערפלאנטערטע און קאמפליצירטע חשבונות מיט קארקבדעכערישע מאטעמאטישע פארמולען, מוז מען רעדען וועגען 2 מאהל 2. וואס איז שוין פשוט'ער פראסטער, איינפאכער ווי אזא רעכנונג און פונדעסטוועגען מוז מען צו זיי רעדען וועגען דעם, אויסטייטשען און געבען צו פארשטיין. עס גלוסט זיך גארנישט גלויבען, אז זיי באגרייפען נישט אזא עלעמענטארען אמת, וועלכער דארף נישט האבען קיין איבעריגע ראיות און ספעציעלע לאגישע אויספיהרונגען. ניכער שטעקט דא שלעכטער ווילען, וואס מאכט דעם מענש טעמפ און פארשלאסען אין זיך.

אייגענטליך אבער איז זיי דער נעוואלדיגער סוד פון 2x2 גאנץ באקאנט און פארשטענדליך. פארהוילען פון זיי איז דער 4:2; די ריכטיגע און ערליכע טיילונג-אופנים זענען זיי צוליב די באדינגונגען און די שטימונגען פון דער צייט אוממעגליך געווארען...

און אט וועגען דעם גייט דאס.

ווען עס האנדעלט זיך וועגען פערפילפאכען און פארגרעסערען די הכנסות פאר דער אלגעמיינער ווינטער-הילפס אקציע, מאכט מען קיין שום אונטערשיד נישט צווישען יוד און נישט יוד. דער גראשען איז דער זעלבער ביי יודען, אהן אונטערשיד פון ראסע, נאציאנאליטעט, אדער רעליגיע. ווען עס קומט אבער צו דער חלוקה, דאן איז מען בודק מיט בלפריי בדיקות און די טיילונג קומט ארויס אזוי, ווי זי איז ארויסגעקומען ביז איצט.

די יודישע מאראל לערענט נישט נאכצופרעגען איז נישט נאכצוקאנטראלירען דעם, וואס וויל עסען, וואס וויל ברויט. יעדער האט דעם זעלבען ארגאניזם און יעדער האט דעם זעלבען מאגען — אן אריער, צי א מענש פון דער געלער ראסע. אלץ פאדערט עסען און אויב אימיצען האבען די באדינגונגען נישט דערלויבט, אדער נישט דערמעגליכט צו פארדינען און אויסארבעטען זיך דאס ברויט, דאן מוז מען איהם קומען צו הילף, ווען ער בעט אדער פאדערט עס.

דער ווארשאווער וואלאנאוו, וועלכער האט פאראיאהרען געשפענדעט עטליכע טויזענד מיטאגען פאר ארבעטסלאזע האט זיך נישט באווארענט, אז די, וועלכע ווילען פון זיין נדבה געניסען, זאלען זיין אויסשליסליך יודען. בשעת מען וויל טון א דבר טוב, פרעגט מען נישט און מען גיט: און אלע אנדערע יודישע בירגער, וואס האבען זיך אויסגעצייכענט מיט זייער בריטהארציגקייט און האבען געגעבען בעין יפה — האבען אויך געגעבען פאר ארבעטסלאזע און פרנסה'לאזע, וועלכע לעכצען נאך א שטיקעל קויל, וואס זאל זיי אביסעל וויערע פארגליווערטע אברים דערווארעמען און נאך אביסעל געקעכץ, וואס זיי האבען שוין א צייט לאנג נישט טועם געווען.

ביים נעמען, ווי געזאגט, האט מען נישט געמאכט קיין חילוק פון נאציאנאליטעטען. זאל זיין פון א קאזאק, אבי צים לעבען. די שטיפמאמעשע באציאונג איז געקומען ערשט ביי דער חלוקה, ביים 4 געטיילט אויף 2...

אין פלוג, וואס קאן שוין זיין לייכטער ווי געפונען דעם וועג פון רעעלער און ערליכע חלוקה. קיינער פאדערט נישט, אז די חלוקה זאל פארקומען פראפארציאנעל צו דער נתינה, ד.ה. אז מען זאל פארהעלטניסמעסיק אזוי פיל געבען דער יודישער בעפעלקערונג, וויפיל יודען האבען צו דעם ווינטער הילפס פאנד ביינעטראגען. אין די היינטיגע צייטען וואלט עס געווען א צו ערליכע טיילונג. לפנים משורת הדין. אבער לכל הפחות פראפארציאנעל צו דער ארבעטס'לאזיקייט זאל די דאזיגע טיילונג פארקומען — דאס מעג מען דאך שוין יא פאדערען!

ס'איז דאך ממש אונמעגליך צו טיילען הונגעריקע אויף קאטעגאריעס און זאגען, אז ראובן אדער שמעון, באשר ער איז נישט רעגיסטרירט געווארען אין דער ליסטע פון ארבייטסלאזע, ווייל ער האט נאך און זיין לעבען נישט פארזוכט צו ארבעטען און נישט געהאט קיין געלעגענהייט צו ווערן ארבעטסלאז, אז ער זאל נישט האבען על כל פנים דאס זעלבע רעכט, וואס לוי אדער יהודה, וואס זענען שוין יא אמאל געווען ערגעץ-ווו אין א פאבריק, אדער אין אנדערער אונטערנעמונג באשעפטיקט און זענען יא נאכהער רעגיסטרירט געווארען אין די אנטשפרעכענדע אמטען אלס ארבעטסלאזע.

און צי זענען יענע אלע ארויסגעשטופטע און פארדרענגטע עלעמענטען פון מיטעלשטאנד, וואס זענען געווען אמאל סוחרים, קליינהענדלער, אדער בעלי-מלאכות און איצט זענען זיי געווארען ארימעלייט בתכלית האביונות, צי זענען די דאזיגע מענשען נישט ווערט די זעלבע שטיצע מצד דעם ווינטער-הילפס קאמיטעט ווי געוויינליכע ארבעטסלאזע פון דער ליסטע אראפ?

די קריטעריע בעת דער טיילונג קאן דאך נישט זיין קיין לעגעטימאציע אדער א אנדערע שיין פון ארבייטסלאזיגקייט. עס דארפען באקומען שטיצע הונגעריגע און פארפרוירענע מיט, אדער אהן לעגיטימאציעס און אהן אונטערשיד פון פארטיי, פאלק, אדער ראסע-אנגעהעריקייט.

יעדער נויט-ליידענדער בירגער דארף און מוז אריינגענומען ווערען אין חשבון פון דער ווינטער הילף.

עס מוז דאך אפען און קלאר געזאגט ווערען: צי דארפען מיר, א נאציאנאלע מינדערהייט, מאכען שבת פאר זיך, אפטיילען זיך פון דעם גאנצען און אלגעמיינעם הילפס-קאמפיין און שאפען א אייגענעם פאנד, אדער וועלען מיר געניסען פון די זעלבע רעכט, וואס אלע?

די יודישע מאסען אין פוילען זענען רואינירט. די מלוכה-ארגאנען ווייסען וועגען דעם גאנץ גוט און זעען זיך צו צו דער פויפעריזאציע און חורבן פון פוילישען יודענטום. די פארשארפטע באיקאט-לאזונגען, די בכונה'דיגע עקספאנסיע פון קריסטליכען סוחרטום און האנטווערקערטום, וואס מארשירט פארויס אויפן חשבון פון יודישער ליקווידאציע — דאס אלץ האט פארמערט און פארפילפאכט די רייען פון די יעניקע, וואס, הגם זיי זענען נישט רעגיסטרירט אין די ארבעטסלאזע ביוראען. דאך מוזען זיי אנקומען צו הילף און שטיצע, די יודישע רעשטלעך וואס זענען געבליבען נאך אויפן פלאץ, מוזען זיין פארזיכערט, אז זיי וועלען נישט מוזען אפצאלען פאר דער ספעציעלער יודישער הילפס-אקציע, וואס וועט דאך מוזען אדורכגעפיהרט ווערען אין פאלוען דער אלגעמיינער פאנד וועט נישט וועלען נאכקומען די פאדערונגען פון דער נויט ליידענדער יודישע בעפעלקערונג.

פארלאנגען פון דער דאזיגער נאך באמיטעלטער שארית הפליטה א צווייטמאליגען שטייער איז אוממעגליך.

אויב וועגען דער אויפגאבע פון 2x2 דארף מען אין דעם פאל נישט צופיל הקר'ענען, האבען מיר זיך דאך געמוזט אויף א ווילע אפשטעלען אויף דעם פראבלעם פון פרימיטיווען 4:2, וועלכער איז דאך סוף כל סוף משפיע אויף דעם עפעקט און אויף די גרויס פון דער לייזונג פון דער ערשטער אויפגאבע...

י. מ. בידערמאן.

מיין לייבעלע גייט „וואלטשען" מיט די בינעזער...

דערציילט פון א ראדאמער יוד — איבערדערציילט ווארט ביי ווארט

פון י. אבערזשאנעק

וויפיעל טעג האב איך נישט געגעסען, וויפיעל נעכט האב איך נישט געשלאפען, וויפיעל טרעהרען האב איך פערגאסען, וויפיעל פדיונים האב איך אוועקגעגעבען „גוטע יודען", ביז — ביז איך האב שוין דערלעבט צו זעהן מיין ערשטען איידעמ'ל פאר די אויגען.

און וואס, איך בעט אייך, איז דער חידוש, וואס? א קליינגקייט, מ'האט ארומדרייען אין שטוב פינף ראוי-לחופה'דיגע מיידען ווי די סאסנעס, פינף מיידען, פון וועלכע די יונגסטע געדענקט נאך די קראנאציע פון ניקאליי דעם צווייטען — און ווען נישט דאס ביסעל בע-בע-פודער אויף די נעזלעך, דאס ביסעל פאדזע אונטער די אויגען, און דאס ביסעל צפיקעלבארשט אויף די ליפען. וואלטען זיי אלע פינף שוין געדארפט „אדפאטשניען" אין מושב-זקנים.

נו. האב איך טאקע געהאט א גיהנום אין שטוב. ביי מיר איז דען געווען א שטוב? אמעכאנישע פארבעריי מיט א „זיקאנטשאלניע". יעדען טאג האב איך דערזעהן אן אנדער „מוסטער". היינט איז די עלטסטע געווען א שאטינקע, און די יונגע — א בלאדינקע, און צומארגענס איז געווען פערקעהרט: די עלטסטע א בלאנדינקע און די יונגע — א שאטינקע. כ'האב קיינמאהל נישט געקענט „אדרוזשניען", וועלכע ס'איז די עלטסטע און וועלכע ס'איז יונגסטע. אז אלע האבען זיי געהאט איין פנים, אלע האבען זיי זיך קארמעניררט, אנדולירט, איבערפאסאנירט, און טאמער איז אמאל געקומען א בחור אין שטוב אריין איז דאס גיהנום נאך גרעסער געווארען. יעדע האט געוואלט געפעלען, די „פארביארניע" איז געגאנגען אויף דער גאנצער פארע, א גאנצע נאכט פאר דעם וויזיט איז געווען „ליל-שמורים" די האהר האבען זיי זיך פערצוויגען מיט „דראט-פארצוימוגגען", זיי זאלען ארויסקומען געקרייזעלט, א גאנצע נאכט האבען זיי קיין אויג נישט צוגעמאכט. די יונגסטע האט געזאגט:

— ער מוז זיין א הויכער, א שלאנקער. מיט א בלייך פנים און שווארצע אויגען.

די צווייטע האט געזאגט:

— איך האב פשעטשוטשע, אז ער איז גאר א נידריגער. א געלער מיט פיגעס אויפ'ן פנים.

די דריטע האט געזאגט:

— יא סאביע פשעדסטאוויאם, א בחור מיט ברייטע פלייצעס מיט געוונטע מוסקולען, מיט שווארצע וואנטשיקעס.

די עלטסטע האט געזאגט:

— צא ווי טאם גאדאטשע, צא זא רוזשניצא, א שווארצער, א הויכער מיט א בלייך פנים, צי א נידריגער, א געלער מיט פיגעס, אבי מענטשטשיזנא!

אט אזוי האבען זיי א גאנצע נאכט געפלוידערט.

צומארגענס, האבען זיך אלע, דער גאנצער קלאפ, געגרייט צום „סמאטר". און אז דער בחור איז געקומען אין שטוב אריין, און ער האט א קוק געטוהן אויף דער „גווארדיע", אויף די דאזיגע מוסטערן. איז ער געבליבען שטיין ווי א געליימטער: ער האט א ווארט נישט געקאנט ארויסרעדען. דאס לשון אין ביי איהם אפגענומען געווארען. ער האט נישט געוואוסט וואו ער איז אריינגעפאלען: אין א שטוב, צי אין א בלייכעריי... איז עס נאך געווען א דרייכטער בחור, איז ער געגאנגען ווייטער, האט זיך אוועקגעזעצט ביים טיש, און די „גווארדיע" האט איהם גענומען „אפראביען". יעדע האט געמאכט אן אנדער שנעבעלע, אן אנדער חנ'דעל, יעדע האט געמאכט אן אנדער „אייגעל", איינע האט דערלאנגט טיי, די צווייטע — ציטרין, די דריטע — טשאסטקעס „ז'וולאסנעגא וויראבו", די פירטע האט דערלאנגט וווישניק, וואס זי האט אליין געמאכט. די פינפטע האט ארויפגעשטעלט קאנפיטורען, וואס זי האט אליין געקאכט, איינע האט געוויגעט, די צווייטע האט געשפיעלט. די דריטע האט דעקלאמירט, די פערטע האט רעציטירט, די עלטסטע האט ספאזמירט. אט אזא „ווישטיגע" איז געגאנגען יעוועען ס'איז געקומען א בחור אין שטוב אריין.

דאס איז געווען, אז דער בחור איז געווען א דרייסטער, טאמער איז ער געווען א נאאיווער, א שעמעוודיגער, הייסט עס, האט ער באלד ביי דער טיר, אויסגעדרעהט דעם דישעל, השבנו נאזאד, ער איז אנטלאפען ווי אן אונטערגעשאסענער האז.

נו, פערשטעהט איהר דאך אליין, ווי גרויס ס'איז געווען מיין שמחה און מיין ווייבס שמחה, אז ס'איז אונז דאך געלונגען אריינצוקריגען א פרייער, אן איידימ'ל הייסט עס און אלץ הייסט אן איידימ'לן א צאצקע, אן אבן טוב, א הדר, שמן זית זך. א שטיקעל סחורה מיט דער פלאמבע, א בן תורה, זייד און אטלאס—נאר פון דער נאדעל אוועק.

וואס אן אמת האט ער נאך אין זיין לעבען קיין גראשען נישט פערדינט, אבער וועמען ארט עס, ער עסט דאך סיי ווי קעסט.

נו, פערשטעהט איך דאך, אז ער ווערט ביי מיר און ביי מיין ווייב אפגעהיטען ווי אן אבן טוב, א קליינגקייט. נאך אזוי פיעל „סמאטרעוען", נאך אזוי פיל פארב און פאדזעס אויפ'ן פנים, אז מ'כאפט אריין אזא העכטעל. היטען מיר

נישט דאָס איז דער אויסוועג.

צי איז דאָס דער אויסוועג?

דער ה׳ ראָזענפעלד איז זיך מצער דערמיט, וואָס דער יודישער ספּאָרט אין ראַדאָם איז שטאַרק געפאַלען, (עס איז פון זיין זייט זעהר שעהן. הלוואי וואָלטען זיך א סך מענשען איבערגעבענט מען מיט אונז „נאַרישקייט" וואָס הייסט ירידה פון יודישען ספּאָרט. ליידער געהערט ער צו די יחידים אויף דעם געביט) אַז די יודישע קלובען זענען נור פונקטען-צושטעלער פאַר די פּוילישע קלובען, און ווייטער, אַז די יודישע קלובען בעזיצען נישט מעהר ווי פוטבאַל-סעקציעס, און ענדליך, אַז דער יודישער עולם פערלאָזט שטענדיג דעם ספּאָרט-פּלאַץ פערשעהמט צוליב די גרויסע מפּלות. דערביי גיט ער אָן רעזולטאַטען פון 10:1 און 8:1 און קומט צום אויספיהר, אַז אויב די יודישע קלובען וועלען זיך פעראייניגען וועט דאַן אַלעס זיין אין בעסטען אָרדנונג.

דאָס האַלט ער וועט זיין א רפואה וואָס וועט גורם זיין צום הויבען דעם ניוואָ פון יודישען ספּאָרט, און דאַן וועט זיין א מעגליכקייט צו שאַפען פרישע סעקציעס פון אַלע ספּאָרט-צווייגען, ווי למשל באָקס, טעניס, ציקליסטען, האַנדבאַל, און ד. גל. מיט איין וואָרט דער ה׳ ראָזענפעלד איז זיכער, אַז אזא פוזיע וועט ברענגען די אמת׳ע ישועה.

אַלס בעווייז גיט ער אָן די פוזיע פון „מכבי"-„בר-כוכבא" — צי איז טאַקי ריכטיג די פעסטשטעלונג פון ה׳ ראָזענפעלד? איך ערקלער מיט דער גאַנצער ענטשלאָסענהייט, אַז ניין.

ביים היינטיגען טאָג געפינט זיך אין ראַדאָם 4 יודישע קלובען. זייער מצב איז באמת א זעהר טרויעריגער. זיי אַלע ראַנגלען זיך אין חילען ביי די שווערסטע מאַטעריעלע בעדינגונגען נישט דערלאָזען צום אונטערגאַנג. עס וועט גענוגענד זיין דער פאַקט, אַז איין קלוב האָט דעם לאָקאַל אונטער׳ן... בעט ביים קירעכניק (ביכשטעבלין) און איין קלוב געפינט זיך אין א... שפּייכלער פון קוילען און קאַרטאָפעל (אויך בוכשטעבליך). אויב איין קלוב „הפּועל" האָט נאָך פאָרט אַנ׳אייגענעם לאָקאַל אין צענטער שטאָדט, איז עס צו פערדאַנקען דעם צופאַל, וואָס אין זיין פערוואַלטונג געפינען זיך עטליכע פּערזאָנען, וואָס שטרעבען אָן איבערמענשליכע ענערגיע, שענקען אוועק געלד און נאָך מעהר צייט, כדי צו געבען דעם „הפּועל" א מעהר ווערדיגען שעהנערען אויסזעהן. ווען מען וועט צוזאַמען נעמען ביי די אַלע 4 יודישע קלובען זייער „פערמעגען", גאַראַנטיר איך אייך, אַז מען וועט צומאָל קיין 1 געהעריגען ספּאָרט-אינווענטאַר נישט קענען צוזאַמענשטעלען. ביי אַזא מצב איז יעדער קלוב גלייך צו א זעראָ, וואָס האָט נישט קיין בעדייטונג און קאָן בשום אופן נישט האָבען קיין איינפלוס אויפ׳ן ספּאָרט פעלד. ווארום מיר ווייסען דאָך אַלע, אַז פון מאַטעמאַטישען שטאַנדפּונקט איז אַלץ איינס צי 4 זעראָס זענען בעזונדער, אָדער צי די 4 זעראָס וועלען זיין צוזאַמען. בסך-הכל וועט עס זיין 4 x גאָרנישט (איך מיין אַז אויך ה׳ ראָזענפעלד ווייסט עס) און צי איז דען בכלל מעגליך א פעראייניגונג צוליב אידעאישע טעמים? ווייל איך שטעל מיר נישט פאָר למשל, אַז די „גוויאַזדאַ"-שפּילער העלפען צוזאַמענשפּילען מיט די רעוויזיאָניסטישע „נורדיה", אָדער, אַז די הפּועל׳יאַנערען וועלען שפּילען צוזאַמען מיט דער בונדישער „יוטשניא". איך האַלט, אַז א פעראייניגונג וואָלט נישט געהאַט קיין שום פּראַקטישע נוצען (ווען זי זאָל אפילו יאָ צושטאַנד קומען) ווייל עגזיסטירען בעזונדערע יודישע קלובען, (דאָס זעלבע איז אויך נוגע נישט יודישע) עגזיסטירען אַנהענגער און סימפּאַטיקער פון זיי. עס עגזיסטירט נאָך דאַן אביסל אַמביציע ביי די שפּילער, ווייל עס איז דאָן א פראַגע פון פּרעסטיזש, העגעמאָניע א. ז. וו.

איך וועל נעהמען דעם פאַקט „מכבי"-„בר-כוכבא" אויף וואָס ה׳ ראָזענפעלד בערופט זיך. מיר געדענקען אַלע, אַז ווען עס האָבען זיך בעדאַרפט טרעפען אין א מעטש די צוויי קלובען, וואָס עס האָט זיך אָנגעפאַנגען, די געלד-געוועטען, דיסקוסיעס, טרעפּענישען. ערשט די עמאָציעס פאַר׳ן און נאָכ׳ן מעטש מען האָט די זיגער אויף די הענד געטראָגען. און וואָס איז געוואָרען ווען די צוויי קלובען האָבען זיך פעראייניגט? עס איז נישט געבליבען קיין זכר פון זייער ביידע. דאָס זעלבע וואָלט אויך געשעהן היינט. דער פעראייניגטער קלוב וואָלט עגזיסטירט א יאָהר און דאַן אַדיע: אויס יודישער ספּאָרט. אַלזא אַזוי אַרום וואָלט די פעראייניגונג צו וועלכע ה׳ ראָזענפעלד שטרעבט, אַנשטאָט א ברכה, געברענגט א קללה. ה׳ ראָזענפעלד ברענגט די שרעקליכע מפּלות פון 10:1 און 8:1 און די חרפּה וואָס דער יודישער עולם האָט דערפון. אָבער צי זענען דאָס רעזולטאַטען דערפאַר, וואָס מיר זענען נישט פעראייניגט? ניין, אויך דאָס איז נישט ריכטיג. מיר האָבען געהאַט די געלעגענהייט צו זעהן די יודישע רעפּרעזענטאַנץ אויף א מעטש מיט „בראָן" און אויך דאָס האָט נישט געווירקט, אַז מיר זאָלען זיין א גלייכער געגנער. די סיבה דערפון ליגט ערגעץ אַנדערש. און דאָ וועל איך מיר ערלויבען אביסעל סטאַטיסטיק.

פאַרוואָס „יוטשניא" זייענדיג אין דער קלאַס „בע" האָט זי דערגרייכט גאַנץ שעהנע רעזולטאַטען, זי האָט 2 מאָל בעזיגט „סטשעלעץ" 4:1 און 4:1 „פּיליצא" 5:2 און „נאַפּשוד" 3:0 ווייטער זעהן מיר, אַז „הפּועל" א גאַנץ יונגע דרושינע איז ערשט מיט 2 מאָנאַטען צוריק אַריין אין דער קלאַס „בע" און דאָך האָט ער בעוויזען צו דערגרייכען בכבוד׳יגע רעזולטאַטען, בעזיגט „סטשעלעץ" 4:0 מיט „נאַפּשוד" אַרויס 2:3 (געמוזט שפּילען אָהן די בעסטע שפּילער, וועלכע זענען דיסקוואַליפיצירט געווען) אויך מיט „פּיליצא" אין ביאַלאָבזשעג געפיהרט נאָך דער העלפט 2:0 און צום סוף פערשפּילט קוים 2:3 ווייל אַזוי האָט געמוזט זיין... הפּועל האָט אַזוי לאַנג געמוזט שפּילען ביז „פּיליצא" וועט... זיגען, וואָס ווייזען אונז די געבראַכטע ספּאָרט-רעזולטאַטען?

זיי בעווייזען, אַז פונקטען-צושטעלער זענען די יודישע קלובען אין דער קלאַס „א" וואו „יוטשניא" שפּילט היינט (דאָס זעלבע וועט אויך זיין מיט׳ן הפּועל, אויב ער וועט זיין אין קלאַס „א" טעאָרעטיש איז עס מעגליך) דאַגעגען אין די „ב"-קלאַס איז די לאַגע אַנדערש. דאָרט זענען מיר גאַנץ גלייכע געגנער פאַר די פּוילישע דרושינעס.

איך וועל איבערגעהן צו דער פראַגע וואָס שייך דער בעציהונג פון יודען און נישט יודען צום ספּאָרט. צו דער היגער קלאַס „א" געהערען צווישען אַנדערע „בראָן", „פּראָך" און „ר. ק. ס." די ערשטע צוויי קלובען געהערען צו די אַזוי גערופענע פאַבריקס קלובען. „פּראָך" אין פּיאָנקי און „בראָן" ביי דער היגער ווייטוואָרניע. די שפּילער פון די קלובען האָבען אַלע פּאָסטענס. אויך געניסען זיי פון אַלע בעקוועמליכקייטען. האָבען אייגענע פּלעצער וואו זיי טרענירען רעגולער אונטער די אויפזיכט פון א ספּעציעלען טרענירער. ברענגען די בעסטע שפּילער. ערשט זייער אויסשטאַטונג ווי צ.ב.ש. שיך, שוך-זאָקען א. ז. וו. וועלענדיג גענוי אויסרעכענען אַלע בעקוועמליכקייטען וואָלט עס צופיל פּלאַץ פערנומען. ר. ק. ס. וועלכער איז ביז יעצט געווען א ריינער ספּאָרט-קלוב האָט נישט געקאָנט פערזאָרגען זיינע שפּילער מיט קיין פּאָסטענס, האָבען זיי געשטרייקט און ווען ר. ק. ס. האָט בעדאַרפט שפּילען מיט „יוטשניא" איז ער געווען געצוואונגען אַרויסצושטעלען שפּילער פון דער 2-טער און זאָגאַר 3-טער-סעקציע, זעלבסטפערשטענדליך, אַז ביי אַזא צוזאַמענשטעל פון די מאַנשאַפט האָט ער נישט מעהר געקענט באַזיגען „יוטשניא" ווי מיט 1:0. אָבער לעצטענס איז אויך ר. ק. ס. געהאָלפען געוואָרען. עס האָט זיך איבער איהם מרחם געווען דער קאַ: פּע. וואו. (K.P.W.) און די שפּילער האָבען דערפילט, אַז מען וועט אויך קאָנען בעקומען פּאָסטענס האָבען

(ווייטער זייט 5)

טאַקע אַף חי אַן אויג אין קאָפּ, ס׳טעפּלערל פון הימעל איז נישט צו טייער, ער זיצט חי אין א שמאַלץ גרוב, מ׳נייט אויף די נענעל, א קליינינקייט. היינטיצייטען, ביי אַזעלכע „מוסטערן" — אַן איידים׳ל!

נו, שטעלט אייך פאָר, רבותי, מיין אומגליק, מיינע צרות, וואָס איך האָב פון איהם געהאַט אויסצושטיין. איך זאָג אייך, רבותי, אַז איך וועל דאָס נישט אַריבערטראָגן. איהר ווייסט, וואָס עס איז געשעהן? ער איז דאָך געוואָרען א... א... גרעבער, נישט קיין כויטען-גרעבער חלילה, נאָר סתם א גרעבער. ער קאָפּעט די ערד

מיט א צייט צוריק קומט צו מיר א בחור מיט א טעקע, פרעגט ער:

— כו מיעשקאַ לייבעשע מערידענזאָהן?

— יאָ, זאָג איך, כו מיעשקאַ לייבעשע מערידענזאָהן.

פרעגט דער בעל-טעקע ווייטער:

— גדושע אַן יעסס?

— „אָן שפּדושי ת׳ בוטשע" — ער זיצט אין שטיבעל — האָב איך מיט שרעק געענטפערט.

קוקט מיך יענער אָן מיט א פּאָר אויגען:

— גרוסע אַן שפּרושי?

— ת׳ בוטשע... נו וו׳ פּאָקאָיו... ווי שטיבעל...

פרעגט ער ווייטער:

— צאַ אָן טאַב ראַבי?

— „שטיני שע"... ער חזרט זיך.

האָט זיך יענער פונאַנדער געלאַכט. און צום סוף פרעגט ער מיך:

— א יאַק שען פּאַן נאַזיוואַ?

— יאָ... יאַ שע נאַזיוואַם יודעל הערצווייטיג, יאַ יעסטעם יענאַ טשענשקי דאַ סטאַ דוואַדזשעשטשאַ לאַט — זיין שווער ביז הונדערט און צוואַנציק יאָהר

וואָס זאָל איך אייך א סך דערציילען, דער סוף איז געווען, אַז ער האָט געהייסען קומען מיין איידעם לייבעשע מערידענזאָהן, זיך פּאַררעגעסטרירען.

געהערט: „פּאַררעגעסטרירען", איז מיר געוואָרען קאַלט און וואַרים, פרעג איך איהם:

„פּאַניע נאַציעלניקו, פּשעטשעש אַן ניע סלוזיל?

האָט ער געזעהן, אַז איך פאַרשטעה איהם נישט וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך, האָט ער מיר געגעבען צו פערשטעהן:

— „נאַ סלוזשבע פּראַצי"...

צו וואָס האָב איך ערשט אויפ׳ס ניי נישט פערשטאַנען וואָס דאָס איז אַזוינס.

— צאַ זאַ סלוזשבע? יאַקאַ סלוזשבע? אַן פּשעטשעש יעסט זלאַמאַנאַ מיסקאַ — א צובראָכענער שאַרבען.

— לייבעלע, האָב איך געזאָגט צו מיין איידעם; ס׳איז דאָ געקומען אַן אָרון מיט א טעקע, ער האָט געהייסען דיך קומען פּאַררעגיסטרירען.

צו וואָס? — האָט מיין איידעם א דערשראָקענער געפרעגט.

— כ׳זאָל אַזוי וויסען פון ביין, ער האָט עפּעס געזאָגט סלוזשבע... פּראַצע... זאָל איך אַזוי וויסען פון ביין, און דו ווייסט יאָ וואָס דאָס איז אַזוינס?

— יאַך וויעם?... פון וואַנען זאָל יאַך וויסען? — האָט מיין איידעמעל געענטפערט, יאַך פּאַרשטיי, אַז מ׳הייסט מיך קומען פּאַררעגעסטרירן, סלוזשבע, שמעקט מיט א מלחמה...

— א בראָך האָט מיך געטראָפען! — האָט מיין יודענע א געשריי געטוהן — מלחמה? דו לייבעלע וועסט גיין אין דער מלחמה אַריין?

— שרייט נישט שוויגער — האָט מיין איידעמ׳ל געענטפערט, מסתמא איז מן השמים, אַז עס איז אַרויס אַזא גזר, אַז איך, לייבעלע מערידענזאָן, זאָל געהן וואָלטשען מיט די... כינעזער.

— אוי, אַן אומגליק האָט מיך געטראָפען! — האָט ווידער מיין יודענע א קוויטש געטוהן, דו, לייבעלע, וועסט דיך גיין שלאָגען מיט כינעזער!

ווען מיין לייבעלע איז אַרויס פון שטוב זיך פּאַררעגעסטרירען, איז ביי מיר געווען תשעה-באב. מיין טאָכטער, זיין ווייבעל, הייסט עס, האָט ספּאַזמירט, ער האָט איהר איבערגעלאָזט א גט על תנאי, טאָמער ניט ער טאַקע זיך שלאָגען מיט די כינעזער, איז חי עס מאַכט זיך, זאָל זי חלילה, נישט בלייבען א וויסטע עגונה. מיין יודענע איז מיטגעגאַנגען, היות חי ער איז א שטיקעל כבד-פּה, ער יכול׳ט נישט שטאַרק פּויליש, האָט מיין יודענע פאַר איהם גערעדט:

— „פּראָסע פּאַנאַ" — האָט זי געזאָגט — „מאָי איידעם, לייבעלע מערידענזאָן, יעסט יעדוואַבני מלאַדי צלאָוויעק" — מיין איידעם איז א זיידענער יונגערמאַנטשיק. „א יעגאָ אויטשעץ פּיל לאַדני זשיד — זיין פאָטער איז אויך געווען א שיינער יוד, אַן יעסט זלאַמאַני — ער איז געבראָכען, אַן ניע מאָושע וואַלטשיש ז׳כינטשעקאַמי" — ער קאָן נישט קעמפען מיט די כינעזער.

האָבען זיך יענע דאָרט ביים טיש פונאַנדערגעלאַכט און געגעבען צו פאַרשטיין, אַז עס האַנדעלט זיך נישט וועגען קיין מלחמות, נאָר גאָר וועגען א קלייניגקייט: ער דאַרף זיך פּערזאָרגען מיט... א גייעס שפּאַדעל, ער דאַרף גיין אויף אַרבייט. אַז אַלע מאַנסלייט וואָס האָבען נישט געדינט מוזען זיך פּאַררעגעסטרירען צו הילף אַרבייט, דאָס איז אַלץ.

דערהערט וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך, איז מיר לייכטער געוואָרען אויפ׳ן האַרצען, מיין טאָכטער האָט לייכטער אָפּגעאָטעמט, מיין איידעם האָט שוין אַן אייגענעם שפּאַדעל, יעדען טאָג גייט ער אוועק גראָבען ערד, און איך דאַנק און לויב השי״ת דערפאַר, וואָס ער איז נישט געגאַנגען וואָלטשען מיט די כינעזער, וואָס מיין טאָכטער איז נישט קיין עגונה, און אי״ה דעם שבת וועל איך און מיין איידעם לייבעשע מערידענזאָן בענטשען גומל.

(ווייטער פון זייט 4)

זיי זיך מישב געווען און אנגעגורט די לענדען; האט מען זיך גענומען צו דער ארבייט און די רעזולטאטען האבען נישט געלאזט אויף זיך לאנג ווארטען זיי האבען בעזיגט די שטארקסטע זיינע געגנער. אנדערש איז ביי די פוילישע „בע״-קלאס קלובען, וועלכע געהערען נישט צו קיין פאבריקען. דארט איז שוין די לאגע א גאנץ אנדערע, זאגאר ביי די „טשארני״ וועלכע געהערען צו דער קרייז-ליגע איז אויך נישט פויגעלדיג, ווייל זיי קאנען קיין פאסטענס נישט טיילען.

און דעריבער ענטשטעהט ביי מיר א פראגע, צי האט דער יודישער עולם א רעכט צו האבען טענות הלמאי מיר פערשפילען מיאוס צו אונזערע געגנער? צי זארגט ווער דערפאר, אז דער אידישער ספארטלער זאל נישט זיין הונגעריג?! אדער צי זארגט ווער פון דער יודישער געזעלשאפט אז א יודישער קלוב זאל ארויסגעהן אויפ׳ן סטאדיאן אנגעטוהן מיט לייטען צו-גלייך?! און צי ווייסט ווער וואס עס טהוט זיך אין דער שאטניע ביים ענקליידען א יודישע מאנשאפט פאר א מעטש?! איין שפילער שרייט אז די שיך זענען איהם ענג, דער צווייטער, אז ער האט נעגעל אין זיי, דער דריטער, אז די הייזלעך זענען צוריסען. דער פיערטער דראהט, אז ער וועט נישט שפילען, דער פינפטער ווערט גאר ברוגז, און אלע צוזאמען לאזען אויס דעם בעס צום קיעראוניק פארוואס ער זארגט נישט פאר קיין נייעם אינווענטאר. כאטש נעהם ארויס געלד פון מאש און קויף.

(ענדע קומט)

ל. פיינגאלד
ספארט-לייטער פון „הפועל״ אין ראדאם.

ראדאמער דעלעגאטען אויף דער א״י-קאנפערענץ

אויף דער גראנדיעזער א״י-קאנפערענץ, וועלכע איז פארגעקומען פאריגען זונטאג אין ווארשא, זענען געפאהרען א גרעסערע צאהל דעלעגאטען פון אלע כמעט ציוניסטישע גרופירונגען אין ראדאם.

פון קרן-קימת זענען געווען פערטרעטען אלס דעלעגאטען די ה״ה ישעי׳ אייגער, יעקב האפמאן און פרוי ביילשע פישמאן; פון וועלט פערבאנד די ה״ה מ. ל. פישמאן, קאכען, זיסקינד, משה מרגלית און פרוי לאקס. פון דער גרופע „א״ די ה״ה ביגעלמאן, טייטעלבוים און פרוי דאקטאראווא לעווין; פון די רעכטע פועלי ציון ה׳ האכלאפער; פון „עקיבא״ — ה׳ זיסערמאן.

פון די ראדאמער דעלעגאטען איז א גרויסער טייל געקליבען געווארען אין פערשידענע קאמיסיעס אויף דער קאנפערענץ.

ראדאמער יודיש יונגעלע ראטעוועט ארויס פון דונאי אנ׳ 18-יעהריגע זעלבסטמערדערין.

דער ראדאמער לאנדסמאן נ. מייכער פון ווין שרייבט אונז וועגען א סענסאציאנעלע געשיכטע מיט א יודיש יונגעל הערבערט פרידמאן.

אזוי ווי דאס דאזיגע יודיש יונגעל האט א שייכות מיט אונזער שטאדט ראדאם, וועט זיין אינטערעסאנט איבערצוגעבען פאר אונזערע לעזער די העלדישקייט, וואס ער האט בעוויזען און וועגען וועלכע אלע ווינער צייטונגען האבען זיך צעשריבען, ריהמענדיג דעם קליינעם העלד פאר זיין גרויסען מוטה און מסירת נפש.

אין ווין, ווי ס׳איז בעוויסט, געהט דורך דער גרויסער טייך דונאי. נישט ווייט פון דאזיגען טייך האבען שפאצירט צוויי יודישע יונגלעך: ערנסט פליישער און הערבערט פרידמאן. פלוצלינג האבען זיי בעמערקט פון ווייטען, ווי א יונג מיידעל ווארפט זיך אין טייך און הויבט אן פערזינקען אינטער די אייז-קאלטע כוואליעס. ביידע יונגע חברים קלערען נישט לאנג און אויגענבליק שפרינגען זיי אין דונאי ווי זיי געהען און שטעהען, שטעלענדיג זייער אייגען לעבען אין גרויס געפאהר. נאך א שווערען געראנגעל מיט די צעבריוזעטע כוואליעס געלונגט די צוויי קינדער אנצוראטעווען די יונגע זעלבסטמערדערין פון א זיכערען טויט. ווען די יונגע רעטער האבען דעם מיידעל ארויסגעצויגען פון טייך און צוגעשוימען מיט איהר צום ברעג זענען שוין דארט געווען פערזאמעלט טויזענדטער מענשען, וואס האבען ענטוזיאסטיש אפלאדירט די צוויי יונגע העלדען און זיי געטראגען אויף די הענד.

פליישער איז אלט קוים 15 יאהר און פרידמאן ווערט ערשט אלט 13 יאהר. דאס מיידעל, וועלכע זיי האבען גערעטעט, איז אלט 18 יאהר.

דאס האט פאסירט מיט עטליכע וואכען צוריק. אין ווין האט עס געמאכט א גרויסען רושם און די גאנצע פרעסע אהן אויסנאהם האט וועגען דעם געשריבען, פערעפענטליכענדיג גלייכצייטיג די בילדער פון די צוויי יודישע יונגלעך. זיי האבען אויך בעקומען א בעלוינונג פון דער ווינער פאליציי און א דאנק פון דער קולטוס-געמיינדע אין ווין.

ה׳ מייכער האט צוזאמען מיט דער קארעספאנדענץ, אונז צוגעשיקט אויך אנ׳אויסשניט פון א ווינער צייטונג. פון וואנען עס קוקען ארויס די צארטע, חנ׳עוודיגע פנימ׳לעך פון די צוויי יודישע יונגעלעך.

דער קליינער הערבערט פרידמאן איז אנ׳אייניקעל פון גאלדע מושקאטבליט, א שוועגערין פון פערשטארבענעם פראפ. פלטי מושקאטבליט. אויך זיין פאטער נתן דוד פרידמאן איז א ראדאמער.

דעם 28 היינטיגען מאנאט ווערט דער קליינינקער פרידמאן 13 יאהר אלט און צו זיין בר-מצוה פראגט אים אונטער דער פעראיין קאנגרעס-פוילען, אין ווין. וואו עס גרופירען זיך אויך די ראדאמער לאנדסלייט — א בעגריסונג צו זיין ארייגטרעטען אין יודענטום אלס פולקאמער יוד און אויך א גראטולאציע פאר זיינע עלטערן פאר דער העלדישקייט פון זייער זוהן.

וישמע ראובן ויצילהו מידם..

פון דער סדרה — וישב.

פון פ. בושאצקי.

ראובן האט אבגעראטעוועט יוסף׳ן פון די ברידערס הענד. וועלכע האבען איהם געוואלט טויטען, ראטהענדיג ארייגצווארפען יוסף׳ן אין א גרוב וואו קיין וואסער איז נישט געווען, אבער, לויט ווי רש״י דרשנ׳ט, זענען אין דעם גרוב שלאנגען און יאשטשורקעס געווען.

און דאס איז זעהר טשיקאווע: ראובן, וואס האט געראטען ארייננווארפען יוסף׳ן אין א גרוב פון שלאנגען און עקדישען, זאגט אויף איהם די תורה: „וישמע ראובן ויצילהו מידם״, ווערהענד אויף יהודה׳ן, וואס האט גע׳עצה׳ט דוכט זיך א סך א בעסערע עצה: „מה בצע כי נהרוג את אחינו״ — וואס טויג אונז הרג׳נען א ברודער און זיין אין קאנספיראציע תמיד; עס זאל נישט ענטדעקט ווערען, אז מיר זענען בעגאנגען א ברודער-מארד. לאמיר גלייכער איהם פערקויפען צו די ישמעאלים״, — און ער, יהודה, רעכענט זיך נישט פאר יוסף׳ס גואל ומציל; אויף איהם זאגט נישט די תורה: „וישמע יהודה ויצילהו מידם״. און ווי נאך — הערט, וואס אונזערע חז״ל זאגען (סנהדרין ו׳): „כל המברך את יהודה״ שאמר: מה בצע כי נהרוג את אחינו, הרי זה מנאץ״, ווער עס „זאגט א גוט ווארט אויף יהודה, דער איז א גאט לעסטערער. פרעגט זיך, פאר וואס איז עס אזוי? יהודה האט דאך מיט זיין עצה אבגעראטעוועט יוסף׳ן פון טויט און פון „נחשים ועקרבים״, וואס א דאנק דעם איז יוסף דאך געקומען צו דער מדרגה צו ווערען משנה למלך אין מצרים. דוכט זיך, אז ער האט גיכער געדארפט בעקומען דעם פריז פאר רעטען יוסף׳ן, איידער ראובן? פון דעם קאנען מיר נאר ארויסנעמען א מוסר השכל, אז עס איז בעסער צו ליגען אין ארץ-ישראל אין א גרוב פון נחשים ועקרבים. איידער צו ליגען אין חוץ-לארץ אפילו אלס וויצע קעניג... ווייל די נחשים ועקרבים פון ארץ ישראל זענען נישט אזוי געפעהרליך ווי די צוויי פיסיגע נחשים ועקרבים אין די גלות-לענדער, וועלכע קושען אונז אפילו טייל מאל!

מוטב ללון במדבריות של ארץ-ישראל ולא ללון בפלטריות של חוץ-לארץ״ — זאגען די חכמי המדרש (בראשית ל״ט) — גלייכער וואוינען אין א ארץ-ישראלדיגען מדבר, איידער אין די פרעמדלענדישע פאלאצען.

טאמער וועט מען זאגען: יא גוט! אבער ארץ-ישראל איז דאך היינט נישט ארץ-ישראל נאר ארץ ישמעאל — טא מיט וואס קאן דער היינטיגער ארץ-ישראל זיין בעסער ווי די גלות-לענדער? אבער אויף דעם גיט אונז די היסטאריע אנ׳ענטפער. בלעטערט אדורך די גאנצע יודישע געשיכטע, וועט איהר זעהן, אז אין דעם פערלויף פון דעם צווייטויזענד יעהריגען גלות, אונטער די הערשאפט פון די בני-עשו, האבען מיר אין ערגיץ נישט געהאט קיין רוהיג ווינקעל, וואס זאל האבען געגעבען יודען א לעבען פון מנוחה אויף ביידע געביטען: אויפ׳ן מאטעריעלען און אויפ׳ן גייסטיגען. אין די גלות לענדער איז נישט געווען און עס איז אויך היינט נישטא ביידע זאכען בעזאמען. נאר— אבער דער מאטעריעלער יודישער מצב איז קלאגענדיג און דער גייסטיגער איז נאך יא צו דערליידען, אדער אויב דער מאטעריעלער מצב איז יא ערגיץ א צופרידענשטעלענדער, איז דאגעגען דער גייסטיגער זעהר קלאגענדיג. ווייל די בני עשו, אדער זיי בייסען אונז אדער זיי קישען אונז... אבער ווען זיי קושען אונז איז, ווי בעקאנט דער „וישקו״ מיט פינטעלעך... ווייל מיט זייער קושען טויטען זיי אב אין אונז די נשמה. און דאס נעמט זיך פון דעם, וואס אונזער יודישע קולטור און זייער קולטור זענען צוויי עקסטרעמען, וועלכע קאנען זיך קיינמאל נישט פעראייניגען. דאס איז „תרתי דסתרי״, וואס קאנען זיך נישט אויסגלייכען.

אין דער גאנצער גלות-תקיפה געפינען מיר נאר איין שטיקעל גאלדענע עפאכע: די שפאנישע עפאכע: יודען שפאניע איז געווען בעהערשט פון די קאליפען, פון די בני ישמעאל, דאמאלס האט מען געזעהן, ווי יודען און אראבער האבען הארמאנירט צווישען זיך; ווי די ביידע קולטורען האבען זיך צוזאמען געשמאלצען און יודען האבען אין יענער עפאכע, אונטער דער ממשלה פון די אראבישע קאליפען אביסעל פרייער אבגעאטעמט, האבען זיך געפיהלט פריי אויף ביידע געביטען, סיי מאטעריעליש, סיי גייסטיג. אזוי ווייט, אז אונזערע חז״ל האבען דאס געזאגט נאך מיט פיעל הונדערטער יאהרען צוריק: תחת ישמעאל ולא תחת אדום״ (שבת י״א). און אויב עס ליידען אונזערע ברידער היינט אין ארץ ישראל פון די אראבישע טעראר אקטען איז דאס די שולד נישט פונ׳ם אראבישען פאלק, פון אראבישען גייסט, דאס איז נאר די שולד פון די נחשים ועקרבים, וואס רש״י האט זיי ארייננעשיקט אין דעם ווייסטען לעהרען בור, וואו קיין וואסער איז נישטא. נאר נחשים ועקרבים, מופטעס און פאליטישע אונטערהעצער זענען דארט דא, נישט נאר צו אונזער אומגליק. נאר צום אומגליק אפילו פון די אראבער זעלבסט. און ווי לאנג ענגלאנד וועט נישט נעמען אויסרייניגען דאס לאנד פון צופעליג אנגעלאפענע נחשים ועקרבים, וועלען מיר אלע דריי ליידען: סיי יודען, סיי אראבער ווי אויך ענגלענדער. נאר ווען ענגלאנד וועט זיך בעשליסען צו נעמען מיט אנ׳אייזערנעם בעזים אויסקעהרען, אויסרייניגען דער בור און פערטרייבען די נחשים ועקרבים, מיט דער מיטהילף פון יודישע העלדען און פון די בעסערע געמיטליכע אראבער, נאר דעמאלט, האפען מיר, אז מיר וועלען קאנען רוהיג לעבען אין ארץ ישראל, אפילו אין דער חברותא פונ׳ם אראבישען פאלק!

א בוים איז געפאלען

א. וו. ווערטהיים
תל-אביב

(מיין קוזין ל. ווערטהיים — צו די שלושים)

א בוים האט געוואקסען ביים ראנד פון א פעלד
געקישט זיך מיט זוניגען טוי
די צווייגען מיט רחבות אין חלל צעשטעלט
געקוקט הויך צו הימלישען בלוי

חינטער אין ערד זיך געגורעט, פארשנייט
געוואַרט ביז דער שטורעם וועט אוועק
ווען ס׳וועט זיך, צו פרילינג, א מונטערע פרייד
צוקלונגען פון עק רוים ביז עק...

דאן האט ער די צווייגען נאך פרייער צעפירט
מיט מלכות׳דיגער פראכט זיך צעבליט

געשמייכעלט באגינען, אין גאלד-שיין געצירט
אין אווענט — געחלומט, געפריט

געשמייכעלט, געחלומט... ביז אין איינער א נאכט
עס האט זיך א דונער צעוויגט
דער בוים האט מיט ווילדע ילֵלה געקראכט
דער ווינט האט בעצייכענט דעם זיג...

צומארגענס האט אלץ זיך אין נעפל געשטעלט
פייגל האבען צער׳דיק געברומט:
א בוים איז געפאלען ביים ראנד פונ׳ם פעלד
און ס׳דארען די צווייגען פארקרומט — — —

ארימע יודישע געווינערינס קענען נישט געפינען קיין מקום מנוחה.

ווען וועט שוין דאס יודישע שפיטאל האבען א גינעקאלאגישע אבטיילונג?

נאך דער ערעפנונג פון יודישען שפיטאל איז אקטועל געווארען די פראגע מכח איינארדנען אין שפיטאל גופא, אדער אין הויף, א ספעציעלע אבטיילונג פאר פרויען, געווינערינס, און בכלל פאר גינעקאלאגיע. אויך דער יודישער קימפעטארען-פעראיין האט זיינער צייט זיך געווענדעט צום שפיטאל-קאמיטעט מיט א בקשה וועגען דעם זעלבען, צוגעבענדיג, אז ער איז גרייט אויף דעם צוועק צו בעשטימען דעם לעגאט פון איינינע טויזענר זל. וואס ער האט בעקומען בשעתו פון׳ם פערשטארבענעם ראדאמער לאנדסמאן קירשענבוים בתנאי זה, אז דאס געלד זאל רק פערווענדעט ווערן אויף אויסבויען אזא אינסטיטוציע.

ביז היינט איז דאס געבליבען נישט מעהר ווי א פרומער ווינש. יעדער אנערקענט די וויכטיגקייט פון א גינעקאלאגישע אבטיילונג ביים יודישן שפיטאל אבער, אז ס׳זאל געטוהן ווערן עפעס רעאלעס אויף דעם געביעט — פון דעם הערט מען נישט; דאנעגען הערט מען פון פאקטען, וואס שרייען ממש, אז כיס דאזיגען ענין טאר מען בשום אופן נישט צענערען, נאר מען מוז אין ס׳איז א חיוב פון דער יודישער געזעלשאפט ענדלין צו געפונען א קאנקרעטע לעזונג פון דער באמת וויכטיגער פראגע, וואס הייסט א גינעקאלאגישע אבטיילונג ביים יודישע שפיטאל.

אט ווילען מיר דא איבערגעבען צוויי פאקטען:

צו א מיטגלידערין פון קימפעטארען-פעראיין איז געקומען א שוואנגערע פרוי, וועלכע האט פערלאנגט מ׳זאל איהר ערגיץ אבגעבען אנ׳ארט, וואו זי זאל געבארען. זי האט נישט קיין היים, דער מאן איז אוועק אויף די קרעסען זוכען ארבייט און זי ווייסט נישט, וואו ער געפינט זיך היינט. די ארימע, אומגליקליכע פרוי, וועלכע האט געפיהרט מיט ביידע הענד צוויי קליינע קינדער, האט נישט געוואלט אבטרעטען, ווייל, ווי זי האט ערקלערט, פיהלט זי שוין געבורטס-ווערען און זי האט נישט וואו צו געהן.

ס׳האט נישט געהאלפען די טענות און דאס געבעט פון די מיטגלידערין פון קימפעטארען-פעראיין, אז דער לעצטער קען איהר אין דעם פאל גארנישט העלפען, אויסער מיט א פאר זלאטעס אין א ביסעל וועש, ווען זי וועט שוין ליגען אין קימפעט. דער קימפעטארען פעראיין פערמאגט ליידער נישט קיין אנשטאלט פאר געווינעריגס און האט אויך נישט קיין געלד ערגיץ וואו זי איינצוארדנען. די פרוי אבער האט זיך נישט געלאזט איבערצייגען און דער הויף שכנים האבען זיך געמוזט צונויפלעגען. יעדער האט עפעס געגעבען, מ׳האט געברענגט א דראזשקע, ס׳איז אויך אנגעקומען א פאליציאנט און מ׳האט די פרוי אבגעפיהרט אין אנשטאלט פון ד״ר זשאבנער, וועלכער האט די פרוי אונטערזוכט און ערקלערט, אז די געבורט איז פארגעזעהן אין א פאר טעג ארום. דערווייל וואלגערט זיך די פרוי ערגיץ אין א קעלער אויף זשיטניע גאס אהן שום אויסזיכט צו בעקומען ערגיץ א מקום ווען זי וועט דורכן געבארען.

יעצט פאקט נומער צוויי.

א צווייטע פרוי, א געוויסע פייגע אקערמאן פון אלטע שטאדט, האט אונבעדינגט געברויכט האבען אנ׳אפעראציע אויף פרויען-זאכען און געמוזט אנקומען אין שפיטאל אריין. אזוי ווי אין יודישען איז נאך נישטא קיין ארט פאר דעם, איז זי אנגעקומען אין פוילישען שפיטאל. פערשטעהט זיך, אז ס׳איז נישט געוועזן אזוי לייכט. היינטיגען זונטאג, האט מען זי איבערגעפיהרט אין יודישען שפיטאל, שוין נאך דער אפעראציע, ווייל זי האט בעקומען א לונגען-ענטציגדונג און אויף צו היילען די דאזיגע קראנקהייט, איז אין פוילישען נישט געווען קיין ארט. שוין נישט רעדענדיג פון דעם, וואס די פרוי האט לכתחילה געברויכט געפינען אנ׳ארט אין יודישען שפיטאל — איז אזא געשטיקוועסטער הייל-סיסטעם אין צוויי שפיטעלער, געוויס נישט גינסטיג פארן חולה, וועלכען מען דארף פיהרען פון דא און דארט.

עס איז די העכסטע צייט, אז דער שפיטאל-קאמיטעט זאל ארויפנעהמען אויפ׳ן טיש די פראגע פון א גינעקאלאגישער אבטיילונג און מיט דער פולער ערנסטקייט צוטרעטען צו איהר פערווירקליכונג. דער לעגאט וואס שטעהט צו דער דיספאזיציע פון קימפעטארען-פעראיין אויף אזא צוועק, קען גענומען ווערען אין בעטראכט, צוהעלפענדיג בעדייטענד אין דער הינזיכט.

זאל די פראגע נישט ווערן מעהר פארשלעפט און נעגלעקטירט.

יונגער יודישער פליט וואנדערט איבער די ראדאמער גאסען אהן הילף.

יודישע פליטים פון דייטשלאנד בעווייזען זיך פון צייט צו צייט אין ראדאם. זיי פאהרען אדורך אונזער שטאדט וויאזוי בלייבען אפט א פאר טעג כדי דערנאך ווייטער פארטצוזעצען זייער רייזע. אזא גורל האט אויך געטראפען דעם יודישען פליט משה פאס, וועלכער איז דא א הערגעקומען מיט א פרוי און קינד. זיי האבען זיך דערווייל איינקווארטירט אין הויז פון ה׳ קאפלאן זשעראמסקי 2, כדי שפעטער צונויפשלאגען עפעס געלד און ווייטער ציהען. דער „דערחייל״ האט געדויערט 10 טעג און וואו דער פליט פאס איז נעגאנגען האט ער געטראפען פערשלאסענע טהירען.

דער ה׳ פאס איז געקומען צו אונז אין רעדאקציע אויסגיסען זיין ביטער הארץ אויף די ראדאמער יודען, וואס ווילען איהם נישט העלפען. דערביי האט ער אונז בעשילדערט זיין לעבענס-ביאגראפיע. ער איז פון פאך א מאשיניסט, אלע יאהרען געוועזן אין דייטשלאנד און אלס סאציאל-דעמאקראט, איז ער אבגעזעסען דאהרט דריסהאלבען יאהר אין קאנצענטראציע-לאגער. מ׳האט איהם ענדליך בעפרייט און אויסגעוויזען קיין פוילען, און וועגען זיינע עלטערן שטאמען. זיין פאטער הייסט שמואל מאיר פאס. ער איז א ראדאמער און מיט לאנגע יאהרען צוריק אויסגעוואנדערט מיט זיין מוטער אין דער שווייץ און פון דארט קיין דייטשלאנד. ביי אלע זייערע נסיעות, האבען זיך די עלטערן נישט אבגעזאגט פון זייער פוילישער בירגערשאפט און ממילא, איז ער אויך אליין אלס אזעלכער פערבליבען. דער פאטער זיינער און די מוטער וואהנען נאך היינט אין דייטשלאנד. נאר איהם האט דער גורל פערטריבען פון דארט צוליב זיין פאליטישער איבערצייגונג און ער וויל יעצט פאהרען קיין קראקא, וואו ער האט א באבע.

דער יונגער פליט בעקלאגט זיך, אז ער האט נישט קיין מזל צום געבוירענען-ארט פון זיין פאטער — ראדאם, וואו נ׳ר קען נישט קיינעם און קיינער קען איהם נישט. בלויז די היגע פ. פ. ס. האט יא מיט עפעס ארויסגעהאלפען. אין ארבייטער-הויז פון פ. פ. ס. וואו ער האט פארגעשטעלט זיינע צייגנישען אלס סאציאל-דעמאקראט, האט ער בעקומען 15 זל. און דער וויצע-פרעזידענט אינזש. ראדאפסקי האט איהם פערזענליך אונטערגעשטיצט מיט 10 זל. אין די יודישע אינסטיטוציעס, יודישע פאבריקען און צו פריוואט-מענשען, איז ער שוין כמעט געהענדיק. וואו איז ער שוין נישט געווען אפילו אין די סתידען פון דער יודישער אינטעליגענץ. פון יודישע סאציאליסטען, האט ער שוין אנגעקלאפט, אבער מ׳היל איהם אפילו נישט אויסהערען. אין בעסטען פאל שיקט מען איהם פון איין ארט צום צווייטען און מיט דעם ענדיגט זיך. ער רופט אן א רייהע נעמען פון אנגעזעהענע מענשען און כלל-טהוער, וועלכע מיר הילען נישט מפרסם מאכען, ווייל מיר קענען זיך פשוט נישט פארשטעלן, אז זיי זאלען נישט האבען ארויסגעוויזען דעם מינדעסטען אינטערעס פאר אט דעם עלענדען מענש.

דער ה׳ פאס דערצעהלט א מטש אונגלויבליכען פאקט. ער איז געגאנגען מיט זיין קינד, וואס איז קראנק געווארען, צו א דאקטאר, האט איהם יענער נישט געוואלט אויפנעמען. ווי נאר ער האט זיך ערפאהרען, אז ער איז א פליט, האט ער פערקלאפט הינטער זיך די טהיר. אינטערעסאנט, אז דא וואו מ׳האט איהם שוין יא בעוויליגט אויסצוטהערן, האט מען גע׳פצה׳ט צו געהן אין דער יודישער גמינע. די לעצטע ווידער איז נישט בכח צוגעבען אויף רייזע-הוצאות פאר איהם און די פרוי און קינד, פון די 25 זל. האט ער שוין אויך נישט, ווייל ער איז שולדיק אין האטעל פאר העכער 10 טעג. ער פערלאנגט נישט מעהר ווי אויף בילעטען קיין קעלץ און ער קען דאס נישט צוזיפשטעלען.

אין נאמען מיר זענען ראדאמער, איז דער גרויס חאס עס גיעט איבער דער פליט פון אונזער שטאדט, א שטויגענדער פאר אונז אליין, ווייל מיר קענען פארט נישט בעגרייפען, אז אזא שפייגער יונגערמאן, וואס טראגט מיט זיך א באגאזש פון אזוי פיעל צרות, זאל נישט קענען ביי קיינעם ארויסרופען קיין מיטגעפיהל און נישט בעוויזען צונויפצוזאמלען ווייניגסטענס 50 זל. אין דער שטאדט ראדאם.

פארבערײ
כעמישע פראלניע און וועש
M. Cichoń
Centrala, RADOM, Rwańska 23.
רעיעלע ארבײט! קעלנער צו 15 גר.
נעמט אן צו וואשען: מענער, דאמען און קינדער-קליידונג
פלוש, סאמעט, מעבעל-גאבאלין און דיוואנען
נעמט אויך אן צו פוצען:
פיטערנע קורטקעס, קאפעלושען, הענטשקעס

מאין יבוא עזרי? — מעזרה.

אויפן לאקאל פון דער „עזרה״ ווארפען אפטמאל אנ׳אויג מענשען, וועלכע זענען עקסמיטירט געווארען, אדער האבען גלאט נישט קיין היים און קיין דאך איבערן קאפ. עס קומט זיי שווער נישט אן. מען פאסט צו א שליסעל און ווען קיינער זעהט נישט, פיהרט מען דירך די „מלאכה״ און מען באפט זיך אריין. מ׳שטעלט פאר א געשעהענעם פאקט און דערנאך וואהנט מען אב א געוויסע צייט און צום סוף בעקומט מען א פאר זלאטעס אויף א דירה.

לעצטענס האט דאס געטוהן א נעווי. סע פאמיליע מארע. זי האט צוגעפאסט א שליסעל און זיך אריינגעזעצט מיט עטליכע קינדער אין ערשטען צימער פון דער עזרה. זי האט פערנומען דעם פראנט, פערשטעלט דעם אריינגאנג און אלע, וואס זענען געקומען אין דער עזרה, האבען געמוזט געהן דורכן הויף.

עזרה האט געמאלדען דער פאליציי וועלכע האט פערפיהרט א פראצעס.

שבת איז די גאנצע זאך בעטראכט געווארען אין שטאדטישען געריכט. מצד דער עזרה איז געשטאנען אדוו. האפטביין. דער פראצעס אדלער, וועלכער איז ארויסגעטרעטען אלס עדות, האט געבעטען נישט צו בעשטראפען פאר אויפרייסען דעם שלאס, נאר א „וויראק״ אויף אנ׳עקסמיסיע, וואס דאס געריכט האט טאקי ארויסגעגעבען. טראץ דעם, האט פרעזעס אדלער געדינגען פאר דער פאמיליע א דירה פאר 120 זל. וועלכע געפעהלט איהר נישט און זי היל זיך נישט ארויסציהען.

די עזרה איז דערווייל א סובלאקאטאר ביי דער גמילת חסד-קאסע.

OSRAMÓWKI-D

Żarówki dekalumenowe ze stemplem gwarantują małe zużycie prądu.

WYRÓB POLSKI.

חנוכת-הבית פון מושב-זקנים צום ערשטן חנוכה-ליכטעל.

רעליגיעזער קאנצערט אין דער שוהל פון מושב-זקנים — א ספעציעל מיטאג פאר די אלטע לייט אין טאג פון בענייעז דעם לאקאל.

אזיף אבאוויסקא שטעהען צוויי בנינים.

איין בנין, דער געמויערטער, שטעהט מיט רחבות און מיט זיין שפרינגט ארויס ארויסלייכטען איינדרוק — אבער ער דעם איינדרוק ווי 8 באלאָ. נעבען איהם אין דער זייט, שטעהט א הילצערנע גע-בוידע מיט א נעבעכדיגען, ארימען אויסזעהן.

אפן מ'קומט דארט אהין, ווארפט זיך באלד דער שרייענדיגער קאנטראסט אין די אויגען.

דער איין — שטאָקיגער געמויערטער בנין, וועלכער זעהט אויס שעהן און יונג, איז באשטימט פאר יונגע קינדער — יתומים. און דער הילצערנער, איינגע-הויקערטער בנין, וואס זעהט אויס עצבותדיג און אלט, איז באשטימט פאר אלטע לייט — זקנים אהן א היים.

וועגען דער אינערליכער איינריכטונג פון אט די צוויי געביידעס וועלען מיר יעצט נישט רעדען. זעלבסטפערשטענדליך, אז אויך דא איז א גרויסער אונטערשיד. אין גרויסען הויז איז אינערליך פיעל שענער און בעקוועמער ווי אין קליינעם. אויך דא שפיגעלט זיך אב גענוג דער קאנטראסט פון יונגקייט און פרישקייט ביז אלטקייט און פערוואהרלאזטקייט.

די טיילונג, די קלאסיפיקאציע איז כמעט א סימבאלישע: יונג צו יונג און אלט צו אלט.

אזוי האט זיך די לאגע פארגעשטעלט ביז היינט.

זינט א געוויסע צייט האט אנגעהויבען הערשען אנ'אונצופרידענע שטימונג. דער ערשטער, וואס איז ארויס מיט דער פאדערונג, אז אין מושב-זקנים זאל אדורכגעפיהרט ווערען א רעארגאניזאציע, איז געווען דער 15-ער קאמיטעט פון ניו-יארקער רעליעף. צום דאזיגען קול האבען זיך פעראייניגט די ראדאמער לאנדסלייט פון אמעריקא, וואס פלעגען אהערקומען און בעזוכען דעם מושב-זקנים. די לעצטע זענען נאך שארפער ארויסגעטרעטען און געשטעלט א קאטעגארישע פאדערונג, אז דער ביז-איצטיגער צושטאנד מוז אונבעדינגט גע-ענדערט ווערען אין מושב-זקנים. די אפאזיציע האט גע'טענה'ט, אז לעולם האבען די בעקערמאנס אויפגעשטעלט דעם גרויסען בנין פאר זקנים. נישט מעהר, אויב ער איז דערנאך פערוואנדעלט געווארען אין יתומים הויז, זאלן דארט די קינדער זיין געזונטערהייט, אבער די אלטע לייט ברויכען דעריבער נישט ערגער טראקטירט ווערען און נישט בעטראכט ווערען ווי א טפל, וועמען מ'האט צוגעווארפען א ווינקעל אין דער זייט פאר יוצא-זיין.

דער ענין איז געווארען ערנסט און אויף א ריי זיצונגען זענען ארויס-געשטימט פערשידענע פלענער און קאנצעפציעס, ווי אזוי פאר די אלטע לייט צו פערשאפען א בעסערע און בעקוועמערע היים אין זייערע לעצטע יאהרען. געווען פלענער אויפצובויען א ספעציעלען פאוויליאן, אדער ארויפצי-הען נאך א שטאק איבער'ן בית-יתומים פאר די אלטע לייט. דאס אלץ האט אבער געפאדערט געלד און היבש געלד און ס'איז דערפון גארנישט גע-ווארען. ענדליך האט זיך דער 15-ער קאמיטעט מיט נאך אנדערע ארגאני-זאציעס געווענדעט צום פרעזעס פון דער קהלה ה' דען, אז די קהלה, אלס דער אפוטרופוס איבער דער בע-קערמאן-פונדאציע, זאל איבערטראגען די זקנים אין גרויסען געמויערטען הויז, וואו ס'קען זיך, לויט זייערע אבסער-וואציעס אויס'ן ארט, נאך אויסגעפונען עטליכע בעקוועמע צימערען.

ה' דען האט אויס'ן סמך פון אט דער פאדערונג גענומען די איניציאטיוו אין זיין האנד, געקומען אין אינטער-האנדלונגען מיט דער פערוואלטונג פון בי"א און מושב זקנים, דורכגעפיהרט אינספעקציעס מיט בוי-קאמיסיעס און לאקאלע וויזיטעס און אין דער קאנסעק-ווענץ האט געוויגט די קאנצעפציע צו אי-בערטראגען די זקנים אין 5 גרויסע צי-מערען פון בית-יתומים, וועלכע זענען געווארען פולשטענדיג אויסרעמאנטירט און זויבער, ציכטיג איינגעריכטעט. צו-זאמען דערמיט איז אויך ארגאניזירט געווארען א וועש-אקציע פאר די זקנים, או גלייכצייטיג מיט'ן אריבערטרעטען די שוועל פון א נייע שענע דירה, זאלן זיי אויך ארויפציהען אויף זיך סיינע און זויבערע וועש, ווי אויך זיין בע-זארגט מיט פיינע בעטלעך און געהע-ריגען געהאנד.

שוין איבערמארגען, זונטאג, קומט פאר דער חנוכת-הבית פון בענייטען מושב-זקנים. די אלטע לייט ווערען אין דעם טאג אריבערגעפיהרט אין 5 שענע, עסטעטישע און רחבות'דיגע צימערען. עס זענען פערבעטען געווארען א סך מענשען פון שטאדט, צוקומען צו דער פייערליכער פרעפנונג, ווי אויך צו בעטייליגען זיך אין מיטאג, וואס ווערט ספעציעל איינגעגעבען פאר די זקנים.

דער דאזיגער טאג, וועלכער טראגט דעם כאראקטער פון א חנוכת-הבית פאר'ן מושב-זקנים, האט אזא פראגראם:

1) אנ'הזכרה אין שוהל פון מושב-זקנים לזכרון נשמתם פון די פערשטארבענע בע-קערמאנס; 2) די עפענונג פון בענייטען מושב-זקנים און דאס איבערפיהרען די זקנים פון דער הילצערנע געביידע אין דער געמויערטע 3) א גרויסארטיג מיטאג פאר די אלטע לייט צוזאמען מיט בעלי בתים פון שטאדט 4) צינדען דאס ערשטע חנוכה-ליכטעל מיט א רעליגיעזען קאנצערט און שוהל פון מ"ז.

די פייערונג פערדינט באמת אויף א צאהלרייכען בעזוך פון די ראדאמער יו-דען. נאכ'ן שפיטאל איז דאס די צווייטע וויכטיגע געזעלשאפטליכע איפערניזע וואס דארף ארויסרופען אנזעהן ביי אלע. ס'איז שעהן, ס'איז א מענשליכער אקט פון פיינ-סטען זין פון ווארט, ווען מען בעזארגט היימלאזע אלטע לייט מיט א הערליכע דירה און מיט אלע בעקוועמליכקייטען. עס שטארקט זיי מאראליש און פיזיש. דער גספיהל, אז די געזעלשאפט געדענקט אין זיי, האט זיי אין זין און בעטראכט זיי נישט פאר איבריקע, פאר איזאלירטע, וואס געהען שוין, אוועק—שוין דאס אליין דערפרעהט זיי און פערלענגערט זייערע לעבענס-טעג. איבערינגס איז א מושב-זקנים א ווערק נישט בלויז פאר אנדערע. די זקנה ווארט אויף יעדען מענש און נישט איינער פון אונז שרעקט זיך פאר איהר געשטאלט.

א מושב-זקנים, וואלטען מיר געזאגט, איז אנ'אנשטאלט פאר אלט און פאר יונג, ווייל די יונגע וועלען אויך אמאהל אלט ווערען.

אין דעריבער איידער מען זינגט דאס לידעלע „אוי די זקנה, אוי די עלטער" איז געווינשען צו פערזיכערען זיך מיט אזא לעבענס-אסעקוראציע און דאס קען נאר זיין דורך שטיצען דעם מושב-זקנים, אז ער זאל זיין באמת דער לעצטער שעה-נער אברוה-פלאץ.

די קהלה-וואהלען זענען געווארען אנולירט.

נאך איידער ס'איז דערהאלטען גע-ווארען א אפיציעלע ידיעה, זענען שוין ארומגעגאנגען אין שטאדט קלאנגען, אז די לעצטע וואהלען צו דער קהלה, זע-נען געווארען אנולירט. וועגען די דא-זיגע קורסירענדע קלאנגען האבען מיר געשריבען אין אונזער צייטונג פון פא-ריגע וואך. דעמאלט איז עס טאקע געווען נישט מעהר ווי קלאנגען, וואס האבען ערשט געווארט אויף א בעש-טעטיגונג. ווען אונזער צייטונג איז ער-שינען פאראכטאגען פרייטאג אין דער פריה, איז נאך ווירקליך נישט געווען קלאר, צי די אלע שמועות האבען הינ-טער זיך א יסוד. שפעטער, דעם זעל-בען פרייטאג ארום איינס א זייגער ביי-טאג, איז אנגעקומען אין דער יורישער גמינע א מעלדונג פון דער סטאראסטווא, וואו ס'ווערט אפיציעל מיטגעטיילט, אז די וואהלען זענען אנולירט געווארען.

אין דער מעלדונג ווערט געזאגט, אז נעגען די וואהלען האט אריינגעטראגען א רעקורס א געוויסער וייפמאן, וועלכער האט אויסגעדריקט געוויסע ספיקות וואס שייך דער כשרות'דיגקייט זייערע.

אלס איינע פון די סיבות, צוליב וועלכע די וואהלען ווערען גע'פסל'ט, ווערט אנגעוויזען, וואס אין דעם וואהל-לאקאל נומער 5 ביי דעם האנדווערקער-קלוב רוויינסקא 7, איז געווען מעהר 27 שטים צעטלען לויט דער צאהל קאנ-ווערטען.

צום סוף פון דער סטאראסטווא-מעל-דונג, ווערט אנגעמערקט, אז וועגען טערמין פון נייע וואהלען וועט בעזונ-דער מיטגעטיילט ווערען.

יוסף קאמען אין ראדאם.

מארגען שבת-צו-נאכט טרעט אויף אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" דער בערימטער יודישער ארטיסט יוסף קאמען.

יוסף קאמען וועט רעציטירען פראג-מענטען פון ערשטקלאסיגע ווערק. סאיז וויכטיג דא צו דערמאנען, אז אין בע-צוג צו יוסף קאמען, ברויך מען נישט פערשטעהען דאס ווארט רעציטאציע אין געוועהנליכען זין פון ווארט. ס'איז „עפעס" מעהר פון סתם רעציטאציע. דאס וועט זיין א ווארט-קאנצערט, וואס איז כדאי צו געהן הערען.

דער נאמען יוסף קאמען אין א גא-ראנטיע, אז מ'וועט נישט ענטוישט ווערען.

אויפפאדערונג

דערמיט פאדערען מיר אויף דעם ה' הייַדענבערג (סטארשי פון פרי-זירער צעך) צו אנ'עהרען-געריכט פאר זיין נישט טאקטישע אויסדריקען אויף דער פריזירער-פארזאמלונג וואס איז פארגעקומען דעם 15/XI ד. י. אויפ'ן אדרעס פון צוויי פאכען, אין דער אנוועזנהייט פון ראטמאן בארמייסטער וועלכער האט נישט געפונען פאר נויטיג צו רעאגירען.

אין נעגענפאל וועלען מיר זיין געצווינגען צו פערעפענטליכען דעם פראטעסט-בריוו, וואס מיר האבען דערהאלטען פון א גרופע האנדווערקער.

דאס ערן-געריכט קומט פאר מאנטאג דעם 30/XI 8 אזייגער אווענד אין לאקאל פון האנדווערקער פערבאנד רוויינסקא 1

פערוואלטונג פון יוד. האנדווערקער פערבאנד אין ראדאם.

פפלעגען די שעהנהייט.

ס'איז אונז אנגעגעבען מיטצוטיילען אונזערע לעזערינס, אז די דעלעגאטין פון אוניווערזיטעט דע-באטע „צעדיב" אין פאריז, פרוי דאקטאראווא, ז. עה-רענפרייז, וועט זיך פערהאלטען אין ראדאם אין די טעג פון 1 ביז'ן 2 גרו-דזיען ד. י. און זי וועט אין האטעל ושיבסקי ערטיילען אומזיסטע קאסמע-טישע עצות.

אומזיסטע איינלאדונגען גיבען ארויס אלע אפטייק סקלאדעס און פערפומעריעס.

KINO APOLLO

שבת 3 נ. מ. און זונטאג 12 און 1.45

„די מיידלעך פון נאוואליפקי"

אין די הויפט ראלען
באַרשטשעווסקא, אנדזשעיעווסקא, א. א.

Od poniedziałku b. m.

Janet Gaynor, Fredrych March,
JEAN GRAWFORD, ADOLF MENJU W. POWEL
w wielkim podwójnym programie
1. NARODZINY GWIAZDY
2. KONIEC PANI CHANEY

ביז זונטאג דעם 28 איינשליסליך!
MONUMENTALNY FILM BOHATERSKI

SCYPION AFRYKANSKI

Wspaniały pochód do potęgi i siły.
FILM ZAKROJONY NA MIARĘ
BEN HURA I MESSALINY
NAD PROGRAM KOLORÓWKA
i TYGODNIK PATA.

KINO APOLLO

DR.

Ł. ROZENBLUM

akuszerja i choroby kobiece
wznowił przyjęcia
przy ul. Moniuszki № 18. tel. 16-30
Przyjmuje do godź. 10 i od 4—7 pp.

Two „T O Z"
urządza w sobotę 27 listopada r. b.
w cukierni p. Przybytniewskiego

DANCING

Dochód przeznacza się na odżywianie biednej dziatwy żydowskiej

ZAWIADOMIENIE

Podajemy do łask. wiadomości Pań, że we ŚRODĘ dn. 1 grudnia i w CZWARTEK, dn. 2 grudnia r. b.
delegatka nasza, p. D-rowa Z. EHRENPREISOWA
udzielać będzie w Hotelu Rzymskim bezpłatnych porad kosmetycznych.
Zaproszenia na bezpłatne porady otrzymać można we wszystkich pierwszorzędnych perfumeriach i drogeriach.

UWAGA! We własnym interesie prosimy o wcześniejsze rezerwowanie godzin.

Université de Beauté CEDIB Paris
39, Av. des Champs Elysées, 39.

בעקאנטמאכונג

די פערוואלטונג פון סוחרים פעראיין אין ראדאם, זשעראמסקי 17 מאכט דערמיט בעקאנט, אז זונטאג דעם 5/XII 1937 י. אום 6 אזייגער אווענד אין ערשטען טערמין און אום 7 אזייגער אווענד אין צווייטען טערמין (אומאבהענגיג פון דער צאל מיטגלידער) קומט פאר אין אייגענעם לאקאל, זשעראמסקי 17 די

יעהרלכע אלגעמיינע פערזאמלונג

(ה כ ק ך) פון די מיטגלידער פון סוחרים-פעראיין אין ראדאם מיט פאלגענדען טאג-ארדנונג: 1) ערעפנונג 2) וועהלען א פארזיצענדען 3) פארלייענען דעם פראטאקאל פון דער אלגעמיינע פערזאמלונג 4) וואהלען פון 12 מיטגלידער פון ראט און 3 פערטרעטער 5) וואלען פון 9 מיטגלידער אין פערוואלטונג און 3 פערטרעטער 6) וואלען פון 3 מיטגלידער אין רעוויזיאנס-קאמיסיע און 2 פערטרעטער 7) די פראגע פון האנדעלס-שולע פאר סוחרים 8) רעפעראטען וועגן אקטועלע פראגען פון סוחרטום 9) פרייע פארשלאגען און דיסקוסיעס

די פערוואלטונג
פון סוחרים-פעראיין אין ראדאם.

די פערוואלטונג פון „בית-יתומים און מושב זקנים"

אין ראדאם

גיבט צו קענטניס מיט גרויס צופרידענהייט די גרייטקייט פון די ה"ה דאקטוירים: טויבענפעלד, גאלדבלום, קאדישעוויטש ווי אויך די ה"ה דענטיסטען: אנשער ה., טאטאר ה., נאדעל ש. און פרייראס מ. אומזיסט צו ערטיילען און האבען די מעדיצינישע השגחה איבער די יתומים און זקנים, וועלכע געפינען זיך אין דעם אנשטאלט, וועלכע זי דריקט אויס א הערצליכען דאנק.

DBAJCIE O ZDROWIE DZIECI
NADSZEDŁ **Swieży TRAN**
SKŁAD APTECZNY ST. KUROWER
RADOM, ZEROMSKIEGO 1

דאנקזאגונג

מיר דריקען אויס א דאנק דער פרוי מ. סענאטאר פאר איהר שעהנעם געשאנק פון וועש פאר'ן יודישען שפיטאל.

די פערוואלטונג
פון יודישען שפיטאל
אין ראדאם.

דאנקזאגונג.

מיר דאנקען הערצליך דער פרוי בלימה ראטענבערג פאר איהר שעהנעם געשאנק פון וועש פאר'ן יודישען שפיטאל.

די פערוואלטונג
פון יודישען שפיטאל

ליציטאציע פון ביימער.

מאנטאג דעם 29 ה. כ. וועט אין בית-המדרש הגדול בשעת מנחה-מעריב, ארום 5 אזייגער, פארקומען א ליציטאציע פון 30 ביימער:

29 סאסנעס און 1 דעמב.

די ביימער זענען פון נייעם בית-החיים, פון דעם פלאץ, וואס די גמינע האט לעצטענס בעקומען צו פערגרעסערען דעם פסח מזון בית-עלמין.

די ציטוו. יודישע קהלה-פערוואלטונג
אין ראדאם.

דאס לעבען אין קעלץ.

בעפרייט פון א דעוויזען = פראצעס.

דעם לעצטען שבת. איז אין היגען קרייז-געריכט פארגעקומען א פראצעס געגען אייגענטימער פון דער פירמע „עמאליס" י. צבערזשאנסקי און בוכאל-סקע פר״ל קלוגמאן פאר עובר זיין אויף די דעוויזען-פארשריפטען.

דאס געריכט האט ארויסגעטראגען א בעפרייאונגס - אורטייל, מאטיווירענדיג דערמיט, אז ס'איז נישט דעוויזען גע-וואָרען, אז די אויבענדערמאנטע זאלען האבען עובר געווען, אויף די דעוויזען-פארשריפטען.

בעפרייט די 12 יודישע יונגעלייט
אונטער פאליצייאישע אויפזיכט.

ווי אונזערע לעזער געדענקען זענען מיט 4 וואכען צוריק בעת'ן אלגעמיינעם יודישען פראטעסט-שטרייק געגען געסא אויף דער יודישער שילען, ארעסטירט גע-וואָרען אין קעלץ 12 יודישע יונגעלייט, דערונטער 8 חלוצים פון היגען קיבוץ „בארכביא". ערשט נאך א לענגערע אינטערווענץ פון איניגע געזעלשאפט-ליכע מהוער מיט'ן דיר. דוד ראזענ-בערג בראש זענען די 12 יונגעלייט דעם לעצטען מאנטאג 7 צוענד בעפ-רייט געווארען אונטער פאליצייאישער אויפזיכט.

די 12 יודישע יונגעלייט וועלען האָ-בען א פראצעס.

א „באקס-מעטש" צווישן 2 פריזען אויף דער ווארשאווסקא גאס.

דעם לעצטען מאנטאג ביינאכט האבען די שכנים אין דורכגעהער אויף דער ווער-שאווסקא-גאס בייגעוואוינט א זעהר אינ-טערעסאנטן „באקס" - קאמף צווישען צוויי פריזען.

אויף ווארשאווסקא 6 וואוינען פריזער ד - ט און פריז ב-ע די צוויי פריזען זע-נען געווען ביז די לעצטע צייט זעהר בע-פריינדעטע. לעצטענס איז עפעס דורך ווי אדורכגעלאפען א „שווארצע קאץ" און מ'איז זיך געווארען בעלשונאים אזוי ווייט ביז דעם לעצטען מאנטאג האבען זיך די צוויי פריזער בעפעליג צוזאמענגעטראפען אין דעם שכנות'דיגען קאלאניאל-געשעפט און איינע די צווייטע האט אנגעהויבען אריינזאגן אין „שאטענס טאטען" אריין מיט א זעהר „אינהאלטסרייכען" לעקסיקאן. פון מינוט צו מינוט האט זיך דאס קרי-געריי פערשארפט אזש אויף דער גאס ארויס.

אדורכגעהענדע מענשען זענען זיך צוזא-מענגעלאפען. דערינטער אויך דער מאן פון ד - ט. וועלכער האט געוואלט אקיים פסק-זיין פרוי ב - ע. פאר די זידל-ווערטער אויף זיין פרוי. אבער ווייזט אויס, אז פרוי ב — ע, איז א אויסגעשול-טע „באקסערין" און איידער דער מאן פון פרוי ד - ט. האט זיך גאך אריינגעמישט האט זי איהם אריינגעלאזט א פאר „פראס-טע" „לינקע און „רעכטע" „שיקסעס". פרוי ד — ט. זעהענדיג ווי איהר מאן ווערט דורך איהר שכנ'טע „אייספינק-טירט" שוין כמעט א „נאקאוט", האט זי ארויסגעכאפט פון קאלאניאל געשעפט א 5 קילאווע פעקיל פאפיר און דערלאנגט איבערן קאפ.

ווען פרעמדע מענשען מישען זיך נישט אריין ווער ווייסט מיט וואס דער „קאמף" וואלט זיך געווען פערענדיגט. אלענפאלס האט דער געוו, באקסער פון קעלצער „מכבי" סאס. וועלכער איז געשטאנען קעגענאיבער און אבסערווירט דעם גאנ-צען „קאמף" — גע'פסק'נט. אז „געזיעגט" הייך אויף פונקטען האט פרוי ב - ע.

p. JAKÓBOWI BORKOWSKIEMU
z powodu zgonu jego ukochanej Żony
B. P. B E L I
wyrażają najgłębsze współczucie
Laboratorjum f-my „RENESANS"
w Kielcach.

אורטייל אין פאליטישן פראצעס.

57 יאהר פאר 12 בעשולדיגטע — פראקוראר אפעלירט געגען אורטייל.

מאנטאג איז ארויסגעטראגען געווארען דער אורטייל אין פאליטישען פראצעס.

עס זענען פער'משפט געווארען:

1) יצחק פאסשארקאווסקי (כמיעלניק) אויף 6 יאהר תפיסה 2) אלתר דוד גאלדשטיין (כמיעלניק) — 8 יאהר. 3) באנקירער שמואל לייב (ווארשא) — 5 יאהר 5) יאן וואליגורע — 8 חדשים 6) פר״ל. צעמבערקאוויטש 3 יאהר תפיסה. 7) פרוי קופערבערג-ווייגווארצעל (ווארשא) — 8 יאהר תפיסה. 8) פר״ל. וועבער (וולאצלאוועק) — 4 יאהר. 9) פר״ל. גורקא (ווארשא) — 6 יאהר. 10) מאיר קאנטאר — 3 יאהר. 11) שמעון גאלדמאן — 3 יאהר 12) פרל. ק. קויפ-מאן — 3 יאהר 13) פרל. חיה גאלד-שלעגער - 3 יאהר.

די בעשולדיגטע, וועלכע האבען בע-קומען מעהר ווי 3 יאהר פערלירען די בירגערליכע אויף 10 יאהר די ביר-גער-רעכט. און ביז 3 יאהר נאר אויף 5 יאהר.

בעפרייט זענען געווארען וולאדיסלאוו ראמאניעץ, סטאניסלאוו סאווינסקי, יוזעף סטראמטשינסקי, יצחק מאיר גאטפריד לעאפאלד פערעמבאגיעץ. אבא גאלד-בערג, ווינצענטי קראווטשיק, משה אב-ראמאוויטש, יצחק גאלדשלעגער, הירש לייב אלפערט, מיעטשיסלאוו צעצקא. יאן קאספושיק, וואיטשעך יאנטשיק פראפ. הענריק שולץ, אנטאני דריגער-טשיק.

■■■■■

וואס געשעהט אלץ ווען דער חתן שטרייקט...

אין קעלץ קאכט זיך לעצטענס מיט א סענסאציאנעלער געשיכטע, וואס איז איצט דאס געשפרעך פון טאג. נעמליך: אויף פיאטרקאווסקא גאס וואוינט די פאמיליע א. וועמענס טאכטער האט פערגאנגענעם דינסטאג געזאלט חתונה האבען. מאכט זיך א מעשה, דאס נאכ'ן אדורכפיהרען די געהעריגע פארברייטונ-גען צו דער חתונה, און ווען א גרויסער עולם געסט, מיט'ן חזן זענען שוין געזעסען פערזאמעלט, האט דער חתן ער-קלערט: „ניע פאיאדען"... דען דער נדן איז צו ווייניג. ס'איז זיך לייכט פארצו-שטעלען דעם כוםעל, וואס דער „איטא-לעניש'ער שטרייק"... פון חתן האט ארויסגערופען. ס'האבען זיך אנגעהויבען פון אלע זייטען אונטערהאנדלונגען מיט'ן חתן, וועלכער האט זיך געהאלטען פעסט ביי זיין פערלאנג. זעהענדיג דאס די אונטערהאנדלונגען ברענגען נישט קיין רעזולטאט, האט זיך דער חזן ארויס-גערוקט דורך א הינטער-טהיר.

ענדליך נאך לענגערע פערטראקטא-ציעס, האט דער חתן-דנן נאכ'ן דער-לענגען צוויי הונדערט זלאטעס צום נדן, בעשטאנען צו געהן אונטער דער חופה, אבער דא האט זיך ארויסגעוויזען, דאס ס'איז נישטא קיין מסדר-קדושין, דען דער חזן איז נעלם געווארען. אבער די סיטואציע האט געראטעוועט א יונגעל, וואס איז אומגעריכט אנגאזשירט געווא-רען אלס בעל-מסדר-קדושין. און נאכ'ן ענדיגען דאס שטיקעל „ארבייט" פער-לאנגט 5 זל. פאר'ן קרן-קימת און ווען מען האט איהם נישט געוואלט געבען מעהר ווי 2 זל. האט ער צוגענומען די כתיבה. מען זוכט איצט דאס יונגעל, אבער דערווייל א נעכטיגער טאג. אין שטאדט איז ליהודים...

גרויסער קרן-קימת = באל
אין „טעאטער פאלסקי"

דעם קומענדיגען שבת-חנוכה (4 דע-צעמבער) קומט פאר אין טעאטער-פאלסקי א גרויסער חנוכה-באל איינגע-ארדענט דורכ'ן היגען קרן קימת-קאמי-טעט. ס'איז צו האפען, אז די היגע נאציאנאלע-יוגענד וועט אין דעם אוי-בענדערמאנטען באל מאסענהאפט זיך בעטייליגען.

צוויי אויפטריטען פון שמחה נאטאן אין קעלץ.

דער בעריהמטער ארטיסט שמחה נאטאן מיט זיין ערשט - קלאסיגען אנסאמבאל טרעט אויף אין קעלץ נאר צוויי מאהל. פרייטאג אוונד: „משוגע אויף טויט". שבת 9 אוונד „דער גאלדענער חלום".

דער פינטשעווער רבי אין קעלץ.

די לעצטע וואך האט געווילט אין קעלץ דער יונגסטער זוהן פון אלטען פינטשע-ווער רבין, ר' יצחק שליט״א פיקלער.

עלטערע און אנגעזעהנע בעלי-הבתים פון קעלץ האבען דעם רבין אנגעגעבען גרויס כבוד.

הרב בערליז אין קעלץ.

די נעכסטע טעג וועט ווילען אין קעלץ דער פרעזידענט פון דער אלוועלט-ליכער „מורחי"-ארגאניזאציע הרב בער-לין (ארץ ישראל) וועלכער וועט אויפ-טרעטען אין איינעם פון די גרעסטע זאלען אין קעלץ מיט א אינטערעסאנטן רעפעראט.

די „מזרחי"-ארגאניזאציע מאכט שוין די געהעריגע צוגרייטונגען צום אויבענ-דערמאנטען בעזוך.

אונטערגעווארפען א קינד.

די היגע איינוואוינערין מאריא דור-לינגאווא האט געמאלדען אין דער פא-ליציי, אז פאר דער טהיר פון איהר וואוינונג (באדזעטינסקא 17) איז געלע-גען א 3 וואכענדיג קינד פון מענערי-שען געשלעכט.

דאס קינד וואס איז געווען איינגע-וויקעלט אין א סוועטער איז אבגעפירט געווארען אין קיעלצער שפיטאל אריין.

דערקלערען די צעשטערע-רישע אנטיסעמיטישע באוועגונג פאר אומלעגאל

אויף דער לעצטער בעראטונג פון די דעטאליסטען און קלייגהענדלער-טוער אין ווארשע איז צווישען אנדערע אנגע-נומען געווארען פאלגענדע רעזאלוציע: „די בעראטונג שטרייכט נאכאמאל אונטער אויסדריקלעך, אז די גאנצע באיקאט-קאמפאניע, וואס ווערט געפירט דורך געדונגענע פיקעטניקעס אונטער דער באמוט פון געוויסע קריסטליכע סוחרישע קרייזען, ברענגט א גרויסען מאטעריעלען שאדען דער גאנצער ווירט-שאפט אין לאנד בכלל און בפרט דעם הגדרעל שוין אבגערעדט פון דעם, וואס דיסקרעדיטירט פאליטיש דעם נאמען פון פוילען אין דער וועלט.

ארויסגייענדיג פון דעם שטאנדפונקט פאדערט די בעראטונג פון מאסגעבענ-דע פאקטארען צו דערקלערען די מלוכיש צעשטערערישע ארבייט פון אנטיסע-מיטיזם פאר אומלעגאל און ציהען דער-פון די היימגעהענדסטע קאנסעקווענצען.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער
ל. טאָכטער און שוועסטער **רעגינע** מיט ה' **לעאָן פרידמאַן** (ראדאָם)
ווינשען מיר זיי א הערצליכען מזל-טוב און פיעל גליק. מיר וואָלען דערלעבען פון אייך פיעל נחת
אברהם לייב הערשקאָוויטש מט פרוי און קינדער.

Naszemu klientowi p.
A. C. Herszkowiczowi (Kielce)
z intencji zaręczyn Jego córki
Reginy z. p. Leonem Frydmanem (Radom)
życzy dużo szczęścia
F-ma Jakób Aleksandrowicz
Kraków.

ברכת מזל טוב חמה למר אברהם לייב הערשקאָוויטש (קעלץ)
לרגלי אירושה של בתו יקרה **רבקה** עם מר **ארי' פרידמאַן** (ראדאָם)
מ ב ר כ י ם
קעלץ **יהושע הורוביץ ורעיתו**

Rodzinie Herszkowicz
z intencji zaręczyn ich CÓRKI z p. FRYDMANEM
życzą dużo szczęścia
Kielce Górscy

א סענסאַציאָנעלער קלאַנג-פילם אין קינא
„קאַסינאָ"
Pepe le Moko
(Więzień z Kazby)

לעאָ פינקעלשטיין אין קעלץ.
שבת דעם 27- ה. ח. 2.30 נאָכמיטאָג קומט פאָר אין זאַל פון „מכבי" (לעאָנארדא 23) אַ אינטערעסאַנטע פאָרלעזונג פון באַקאַנטען פראָלעגענט און קריטיקער אונזער בן-עיר ה' לעאָ פינקעלשטיין (וואַרשאַ) א. ד. ט. „יודיש אין פייער פון דער געשיכטע"

מיר גראַטולירען הערצליך אונזער פריינד
ר' **אברהם הערשקאָוויטש** פון קעלץ
צו דער פערלאָבונג פון זיין ליבע טאָכטער
רעגינא מיט ה' **לעאָן פרידמאַן** פון ראדאם
דעם פערלאָבטען פאָר'ל גליק און צופרידענהייט
און די עלטערען אַ סך נחת
בנימין רייך מט **פרוי** און **קינדער**
ר אַ ד אָ ם

ביאַלאָבזשעגער יודען בעטען שוץ אין קעלץ.

די חאָך האָט דער קעלצער קליינהענדלער-פעראיין דערהאַלטען אַ בריוו פון ביאַלאָברזשעגער קליינהענדלער פעראיין אין וועלכען זיי שילדערען די שטאַרקע אַנטיסעמיטישע העץ - קאַמפּאַניע, וואָס די דאָרטיגע ענדעקעס פיהרען געגען יודישען סוחר, קרעמער און סטראַגאַן אין בעטען אַז דער קעלצער קליינהענדלער-פעראיין זאָל ווי אַמשנעלסטען אינטערעווירען פאַר זיי אין וואַיעוואָדזטוואָ-מאַכט.

די נעכסטע טאָג וועט איז דעלעגאַציע זיך פאָרשטעלען פאַר'ן וואָיעוואָדע און בעטען שוץ פאַר די ביאַלאָבזשעגער יודען.

קעלצער דעלעגאַטען אויף דער אַלפוילישער קאָנפערענץ פאַר ארץ-ישראל.

אויף דער אַלפוילישער קאָנפערענץ פאַר ארץ-ישראל וואָס איז פאָרגעקומען דעם לעצטען זונטאָג אין וואַרשאַ איז קעליץ געווען פאָרטרעטען פון קליינהענדלער-פעראיין ג. גורסקי און א. מינץ. וועלכע זענען אויסגעוועהלט געוואָרען אין דער פראָפּאַגאַנדע-קאָמיסיע ווי אויך גראַנדאָפּעל און איגוש. צוקערמאַן (פון ציוג. אָרג.) דער ערשטער איז אויסגעוועלט געוואָרען אין דער פּאָליטישער קאָמיסיע און דער צווייטער אין דער פינאַנס קאָמיסיע.

די יודישע קהלה האָט קיין פאָרשטעהער נישט געשיקט.

טעאַטער „ראזמאיטאשטשי"
שבת דעם 27 נאָוועמבער ד. י. אזייגער 9 אָוונט
נאָכ'ן דערפאָלגרייכען טורנעע אין אויסלאַנד
יוסף קאַמען
אין זיין רעפערטואַר
מיטווירקונג — יעקב שודריך, הערשעלע אַסטראָפּאָלער — באַלאַדע פון י. מאַנגער
דאָווידזאָהן, גולם — 1 אקט, 2 סצענע — ה. לייוויק. א. אנר.
בילעטען פריהער צו בעקומען אין חאָרשטען - האַנדעל זשעראָמסקיעגאָ 9.

אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון „תומכי-עניים"
זונטאָג דעם 28-טען 8 אָוונט אין לאָקאַל פון דער קהלה קומט פאָר אַ אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון קעלצער תומכי-העניים.

Ryba w przezroczystej galarecie smaczną będzie, gdy użyjecie

żelatyny *mielonej* d-ra OETKERA
Zastępca M. CUKIERMAN
Kielce, Warszawska 14
דאָס אומפערגלייכליכע ביכעל מיט די פאָרשריפטען פון ד"ר א. אָעטקער א. נ. „א גוטע באַלעבאָסטע באַקט אליין" קען מען בעקומען אין אַלע קאָלאָניאַלגעשעפטען, בוכהאַנדלונגען און ביי די פערטרעטער פון דער פירמע אָעטקער. די פרייז איז פערקלענערט געוואָרען אויף 30 גראָשען. דאָס ביכעלע איז נישט צום אָבצאָצען, חייל עס ניעס א ... פאָרשריפטען אויף געבעקס א. ד. גל.

אַלע טרעפען זיך אין קינא
„פּאַלאַס"
וואו ס'ווערט געוויזען דער פוילישער פילם
PARADA
Gwiazd Warszawy

MILIONY KOBIET
NA CAŁYM ŚWIECIE
STOSUJE SŁAWNE KOSMETYKI
CEDIB
PARIS
•PUDRY•KREMY•TUSZ DO RZĘS POMADKA DO UST •RÓŻ MLECZKA•
Żądajcie w najbliższej perfumerii lub drogerii bezpłatnej broszury Cédib o indywidualnej i racjonalnej pielęgnacji skóry.

Z DZWONKIEM
IDEAL JAWA —
DOBRA KAWA

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne.
Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskim Towarzystwie Elektrycznem
Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

RADIOODBIORNIKI „KOSMOS" konsygnacyjnym do nabycia w składzie
S. Senator, RADOM ŻEROMSKIEGO 20
tel. 15 - 06

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm szp. 40 gr. w tekscie mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr. | 1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.
אַבאָנעמענטס פּרייז: מאָנאַטליך אין פּוילען זלאָט אין פּראָווינץ, בעלגיען 4 פראַנק אין ... 30 סענט.
Redaktor i Wydawca CH. M. HERC tel. 18 - 15 .טעל
Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Radom, Sienkiewicza 20